

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет економіки та управління
Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Економічна аналітика

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальна та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

Форма навчання: (очна) денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в Україні»
здобувача Муралія Данила Михайловича

(підпис)

Науковий керівник: кандидат економічних наук , професор
Ткаченко Олена Вадимівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор
Кириленко Володимир Іванович

(підпис)

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
(назва навчально-наукового інституту / факультету)

Кафедра економічної теорії
(назва кафедри)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Економічна аналітика

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальна та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

М. К. Галабурда

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В. І. Кириленко

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти **Муралю Данилу Михайловичу**
(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "13" 02 2026р .№ 263-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах
наукових праць вітчизняних дослідників, міжнародних джерелах, нормативно-правових актах та
офіційній бюджетній та статистичній звітності Львівської області

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико методологічні основи дослідження процесів децентралізації (назва розділу)
Розділ 2	Оцінка економічних вигід та витрат реформи децентралізації (назва розділу)
Розділ 3	Проблеми та перспективи оптимізації економічного ефекту децентралізації (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	процеси децентралізації в Україні та їх вплив на розвиток регіонів та територіальних громад України
Предмет дослідження:	економічні відносини, механізми, та інструменти забезпечення фінансової ефективності децентралізації, а також витрати й вигоди, що виникають у процесі розподілу повноважень між центром та місцевим самоврядуванням
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	здійснити соціальний та економічний аналізи витрат і вигід децентралізації влади в Україні, оцінити фінансову спроможність регіонів та територіальних громад, виявити сильні та слабкі сторони інституційного забезпечення процесу, а також розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності фінансової децентралізації та оптимізації розподілу повноважень між центром і місцевим самоврядуванням.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності та форм децентралізації; дослідити еволюцію теорій децентралізації у світовій економічній думці; систематизувати концептуальні підходи до оцінювання економічної спроможності регіонів і громад

У розділі 2

оцінити якість нормативно-правового регулювання децентралізації в Україні з позицій витрат та вигід регіонів; проаналізувати економічні та соціальні вигоди децентралізації на прикладі Львівської області; визначити економічні та соціальні витрати реформи децентралізації на прикладі Львівської області
визначити шляхи оптимізації моделі розподілу повноважень між центром і регіонами в умовах воєнного та

У розділі 3

післявоєнного періоду; обґрунтувати напрями забезпечення фінансової самодостатності громад; розробити пропозиції щодо вдосконалення моніторингу та оцінювання витрат і вигід децентралізації з урахуванням викликів воєнного стану

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

О. В. Ткаченко

(ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Д. М. Мураль

(ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 64 сторінки, 3 розділи, 7 таблиць, 1 рисунок, 45 джерел у переліку використаних джерел. Додатки відсутні.

«Економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в Україні»

Об'єкт дослідження — процеси децентралізації в Україні та їх вплив на розвиток регіонів і територіальних громад України.

Предмет дослідження — економічні відносини, механізми та інструменти забезпечення фінансової ефективності децентралізації, а також витрати й вигоди, що виникають у процесі розподілу повноважень між центром та місцевим самоврядуванням.

Мета роботи — здійснити соціальний та економічний аналіз витрат і вигід децентралізації влади в Україні, оцінити фінансову спроможність регіонів і територіальних громад, виявити сильні та слабкі сторони інституційного забезпечення процесу, а також розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності фінансової децентралізації.

Для досягнення мети було визначено такі завдання:

- розкрити сутність процесів децентралізації та еволюцію відповідних теоретичних підходів;
- узагальнити концептуальні підходи до оцінювання економічної спроможності регіонів і громад;
- оцінити якість нормативно-правового регулювання децентралізації з позицій витрат та вигід регіонів;
- провести аналіз економічних та соціальних вигід децентралізації на прикладі Львівської області;
- визначити економічні та соціальні витрати децентралізації (на прикладі Львівської області)

- окреслити проблеми та перспективи оптимізації економічного ефекту децентралізації, включаючи розподіл повноважень, фінансову самодостатність громад та вдосконалення моніторингу.

У роботі використано такі *методи дослідження*: аналіз і синтез — для вивчення сутності децентралізації та теоретичних підходів; порівняльний аналіз — для зіставлення вигід і витрат; системний підхід — для оцінки нормативно-правового регулювання; коефіцієнтний та табличний методи — для розрахунку індикаторів ефективності децентралізації; графічний метод — для візуалізації динаміки показників; метод моніторингу статистичних даних.

Практична значущість роботи визначається можливістю використання отриманих висновків та рекомендацій органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями та центральними органами влади для коригування політики децентралізації, підвищення фінансової спроможності громад та оптимізації розподілу повноважень в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

Ключові слова: децентралізація, фіскальна децентралізація, місцеве самоврядування, місцевий бюджет, фінансова автономія, територіальна громада, міжбюджетні відносини.

В і д г у к

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету економіка та управління
освітньо-професійної програми « Економічна аналітика»

Муралія Данила Михайловича

на тему “Економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в
Україні»

1. *Актуальність теми:* децентралізація вважається найуспішнішою з українських реформ, і є такою, що найбільше підтримується населенням. Вона передбачає не просто передачу повноважень та ресурсів від державних органів органам місцевого самоврядування, а й створення базового суб'єкта місцевого самоврядування — спроможної територіальної громади. А отже проблеми економічної обґрунтованості децентралізації, збалансування її вигід і витрат набувають критичного значення, оскільки від цього залежить фінансова спроможність громад та їхня здатність забезпечувати потреби її громадян.

2. *Позитивні риси кваліфікаційної роботи:* робота вдало поєднує теоретичну складову, що досліджує теоретичні концепції децентралізації та її методологію, з прикладним соціальним та економічним аналізом витрат і вигід децентралізації влади в Україні.

3. *Наявність самостійних розробок автора:* на основі застосування комплексу показників (коефіцієнти децентралізації видатків, доходів, податкової децентралізації, фінансової автономії, бюджетної самодостатності) в роботі здійснено аналіз економічних та соціальних вигід та витрат децентралізації на прикладі Львівської області;

4. *Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:* практична значущість результатів дослідження визначається можливістю використання отриманих висновків та рекомендацій органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями та центральними органами влади для коригування політики децентралізації, підвищення фінансової спроможності громад та оптимізації розподілу повноважень в умовах воєнного та післявоєнного періоду

5. *Наявність недоліків*: автору варто було більше приділити науковим працям зарубіжних вчених щодо тематики дипломної роботи. Аналіз фінансової спроможності громад був би більш переконливим та показовим якби автор не обмежився лише однією областю, а провів порівняння ще з декількома аналогічними суб'єктами.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна бакалаврська робота Мураля Данила Михайловича на тему «“Економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в Україні» допускається до захисту перед ЕК. Оцінка письмової частини кваліфікаційної роботи 56 балів.

Науковий керівник
професор кафедри економічної теорії,
проф.,к.е.н.

Ткаченко О.В.

“ ____ ” _____ 20__ р.

Зміст

ВСТУП	3
Розділ 1	6
Теоретико-методологічні основи дослідження процесів децентралізації	6
1.1 Сутність процесів децентралізації.....	6
1.2 Еволюція теорій децентралізації у світовій економічній думці.....	12
1.3 Концептуальні підходи до оцінювання економічної спроможності регіонів і громад	16
Розділ 2	23
Оцінка економічних вигід та витрат реформи децентралізації	23
2.1 Оцінювання якості нормативно-правового регулювання децентралізації в Україні з позицій витрат та вигід регіонів	23
2.2 Аналіз економічних та соціальних вигід децентралізації на прикладі Львівської області	34
2.3 Аналіз економічних та соціальних витрат децентралізації на прикладі Львівської області	39
Розділ 3	45
Проблеми та перспективи оптимізації економічного ефекту децентралізації	45
3.1 Оптимізація моделі розподілу повноважень між центром і регіонами.....	45
3.2 Забезпечення фінансової самодостатності громад.	49
3.3 Вдосконалення моніторингу та оцінювання витрат і вигід децентралізації	53
Список використаних джерел	59

ВСТУП

Реформа децентралізації в Україні, розпочата у 2014–2015 роках, стала однією з наймасштабніших трансформацій публічного управління за період незалежності. Вона передбачала передачу повноважень, ресурсів та відповідальності від центральних органів влади до територіальних громад, що мало на меті підвищення ефективності надання послуг та стимулювання місцевого розвитку. В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення країни питання економічної обґрунтованості децентралізації, збалансування її вигід і витрат набуває критичного значення, оскільки від цього залежить фінансова спроможність громад та їхня здатність забезпечувати сталий розвиток.

Проблематику децентралізації досліджувало чимало вітчизняних науковців. Вагомий внесок у розвиток теорії зробили Возняк Г. (аналіз переваг та ризиків), Західна О. і Петришин Х. (бюджетна децентралізація), Павлюк К. та Бартош С. (сучасні підходи до бюджетної децентралізації), Котелевська Я. (оцінка ефективності реформи), Цимбалюк І. (фінансовий простір та інклюзивний розвиток), а також колектив авторів під керівництвом Решетило В. (модернізація соціально-економічної політики). Попри значну кількість праць, залишаються недостатньо вирішеними питання комплексного економічного аналізу витрат і вигід реформи в розрізі окремих регіонів, особливо з урахуванням воєнних викликів та необхідності оптимізації моделі розподілу повноважень.

Метою дослідження є здійснити соціальний та економічний аналізи витрат і вигід децентралізації влади в Україні, оцінити фінансову спроможність регіонів та територіальних громад, виявити сильні та слабкі сторони інституційного забезпечення процесу, а також розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності фінансової децентралізації та

оптимізації розподілу повноважень між центром і місцевим самоврядуванням.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- розкрити сутність процесів децентралізації та еволюцію відповідних теоретичних підходів;
- узагальнити концептуальні підходи до оцінювання економічної спроможності регіонів і громад;
- оцінити якість нормативно-правового регулювання децентралізації з позицій витрат та вигід регіонів;
- провести аналіз економічних та соціальних вигід децентралізації на прикладі Львівської області;
- визначити економічні та соціальні витрати децентралізації (на прикладі Львівської області);
- окреслити проблеми та перспективи оптимізації економічного ефекту децентралізації, включаючи розподіл повноважень, фінансову самодостатність громад та вдосконалення моніторингу.

Об'єкт дослідження – процеси децентралізації в Україні та їх вплив на розвиток регіонів та територіальних громад України.

Предмет дослідження – економічні відносини, механізми, та інструменти забезпечення фінансової ефективності децентралізації, а також витрати й вигоди, що виникають у процесі розподілу повноважень між центром та місцевим самоврядуванням.

У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез (для вивчення сутності децентралізації та теоретичних підходів), порівняльний аналіз (для зіставлення вигід і витрат), системний підхід (для оцінки нормативно-правового регулювання), коефіцієнтний та табличний методи (для розрахунку індикаторів ефективності децентралізації), графічний метод (для візуалізації динаміки показників), а також метод моніторингу статистичних даних.

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні еволюції теорій децентралізації та систематизації концептуальних підходів до оцінювання економічної спроможності регіонів. Методична значущість – у застосуванні комплексу показників (коефіцієнти децентралізації видатків, доходів, податкової децентралізації, фінансової автономії, бюджетної самодостатності тощо) для аналізу вигід і витрат. Практична значущість визначається можливістю використання отриманих висновків та рекомендацій органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями та центральними органами влади для коригування політики децентралізації, підвищення фінансової спроможності громад та оптимізації розподілу повноважень в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

Розділ 1

Теоретико-методологічні основи дослідження процесів децентралізації

1.1 Сутність процесів децентралізації

Децентралізація як суспільно-політичне та управлінське явище є одним із ключових механізмів трансформації державного устрою в умовах демократичного розвитку. У найбільш загальному розумінні децентралізація являє собою процес перерозподілу владних повноважень, функцій, фінансових ресурсів і управлінської відповідальності від центральних органів державної влади до регіональних та місцевих органів управління, а також безпосередньо до громадян і територіальних громад. Основоположна ідея децентралізації полягає у тому, що управлінські рішення мають прийматися на тому рівні влади, який є найближчим до людей і найкраще розуміє їхні потреби та інтереси. В сучасних умовах розвитку одним із найефективніших інструментів реалізації народовладдя є процес децентралізації. Освіченість громадян у даній темі є важливим кроком у процесі проведення самоврядування.

Стратегічна мета процесів децентралізації полягає у формуванні інституційно та фінансово спроможних територіальних громад, які володіють достатнім кадровим, інфраструктурним та ресурсним потенціалом для забезпечення стабільно високої якості життя своїх мешканців.

У своїй роботі Возняк Галина зазначає, що “Термін “децентралізація” багатозначний: у класичному розумінні означає послаблення централізації; така система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління; розширення прав низових органів управління. Науці відомі різні концепції децентралізації: економічна,

політична, адміністративна, географічна, фінансова (бюджетна) тощо.” [1, ст. 254]

На думку Оксани Західної та Петришин Христини, децентралізація — це спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з визначених питань або у визначеній сфері структурам локального чи регіонального рівня, що не входить у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї. [2, ст. 81]

За визначенням Світового Банку, децентралізація передає повноваження та відповідальність за основні урядові функції від центральних до субнаціональних урядів, включаючи органи місцевого самоврядування, громадянське суспільство та приватний сектор. Також варто розрізняти види децентралізації: існує політична децентралізація, що передає політику та законодавчі повноваження від центральних урядів до автономних, нижчих рівнів та місцевих рад, які були демократично обрані своїми виборчими округами. Адміністративна децентралізація ставить відповідальність за планування та виконання в руки державних службовців місцевого розташування та цих місцевих державних службовців під юрисдикцією обраних органів місцевого самоврядування та фінансова децентралізація надає значні доходи та автономію витрат органам місцевого самоврядування, включаючи повноваження стягувати податки та збори користувачів. [3]

У таблиці 1 наведена структуризація основних підходів до трактування сутності процесів децентралізації.

Таблиця 1 — концепції класифікації децентралізації

Автор / Джерело	Визначення децентралізації	Ключові характеристики	Особливості підходу
Загально-теоретичний підхід	Процес передачі повноважень, ресурсів і	Перерозподіл влади, наближення	Орієнтація на ефективність управління та

	відповідальності від центру до місцевого рівня	рішень до населення, розвиток самоврядування	демократію
Возняк Г.	Послаблення централізації, передача функцій місцевим органам, розширення їхніх прав	Багатозначність поняття, різні види (економічна, політична, адміністративна, фіскальна)	Акцент на різноманітності концепцій
Західна О., Петришин Х.	Спосіб територіальної організації влади з передачею права прийняття рішень локальним структурам	Відносна незалежність від виконавчої влади, самостійність місцевих органів	Наголос на інституційній автономії
Світовий банк	Передача повноважень і відповідальності від центрального уряду до субнаціональних рівні	Політична, адміністративна, фіскальна децентралізація; участь громадянського суспільства	Комплексний міжнародний підхід

Джерело: складено автором

У теорії державного управління розглядаються 4 форми децентралізації: деволюція, деконцентрація, делегування та приватизація.

Деволюція – делегування центральною владою повноважень у прийнятті владних рішень, у фінансовій сфері, у публічному управлінні місцевій владі. Деволюцію розглядають як таку, що найважче досягнути, оскільки вона надає певний ступінь політичної автономії й податкові повноваження місцевій владі. [4, ст. 38] Вона є найбільш повною формою, за якої місцеві органи отримують реальну автономію, самостійно формують власні органи управління та мають незалежний від центру бюджет. У фінансовому вимірі виокремлюють податкову деволюцію: за таких умов місцевий уряд діє в межах загальнонаціонального податкового законодавства, але абсолютно автономно функціонує в плані реалізації своїх функцій і завдань

Деконцентрація – це процес, за допомогою якого центральний уряд роззосереджує відповідальності за надання конкретних послуг на регіональному рівні без делегування повноважень. [4, ст. 37] Вона є менш радикальною формою і передбачає лише передачу адміністративних функцій від центральних відомств до їхніх місцевих представництв, які при цьому залишаються підпорядкованими центру. Зокрема, податкова та видаткова деконцентрація означають, що центральний уряд передає на місця відповідальність за надання послуг або частину загальнодержавних податків (як закріплені доходи), але при цьому зберігає за собою загальний контроль. Через збереження контролю центру ця форма сама по собі не є рівнозначною розвитку місцевої демократії.

Делегування – ситуація, за якої центральний уряд делегує відповідальність за прийняття рішень і виконання функцій держави місцевій владі. За цих умов місцева влада не може бути повністю контрольованою центральною владою, але є підзвітною їй. [4, ст. 38] Делегування означає передачу окремих державних функцій напівавтономним або недержавним організаціям — підприємствам, агенціям, органам самоврядування — за умови збереження загального контролю з боку держави. У бюджетній сфері делегування видаткових повноважень означає, що місцевій владі передають

право приймати владні рішення щодо використання накопичених у місцевих бюджетах фінансових ресурсів та відповідальність за ці рішення.

Приватизація виділяється як крайня форма децентралізації, що полягає у повній передачі певних функцій чи державних активів приватному сектору або неурядовим організаціям. В Україні до приватизації державних підприємств сьогодні підходять більш виважено ніж у перші роки незалежності, оскільки досвід показав, що сама по собі приватизація не здатна автоматично забезпечити економічну ефективність та стабільний розвиток. Масштабний розпродаж активів у минулому часто перетворювався на банальний перерозподіл власності номенклатурою та олігархами, що викликало вкрай негативне ставлення громадськості та не виконувало завдань щодо наповнення бюджету.

Вищезгадана фіскальна децентралізація посідає особливе місце серед усіх форм децентралізації, оскільки саме наявність власних фінансових ресурсів є необхідною умовою реальної самостійності місцевого самоврядування. Вона охоплює передачу місцевим органам права встановлювати та збирати місцеві податки і збори, формувати місцеві бюджети та розпоряджатися коштами відповідно до пріоритетів громади. У цьому контексті дослідники розрізняють поняття «видаткова децентралізація» — передача відповідальності за фінансування суспільних благ на місцевий рівень — та «дохідна децентралізація» — надання місцевим органам влади власних джерел доходів. Оптимальне поєднання цих двох складових є запорукою ефективної фіскальної децентралізації.

Якщо говорити про переваги та недоліки децентралізації, то серед переваг децентралізації можна виокремити: підвищення ефективності надання публічних послуг, розвиток демократії участі, залучення громадян до управлінських процесів і підвищення підзвітності влади. Розосередження владних ресурсів знижує ризики корупції та зловживань, характерні для надмірно централізованих систем, а також, децентралізація стимулює

міжрегіональну конкуренцію за ресурси, інвестиції та населення, що спонукає місцеві органи до пошуку інноваційних управлінських рішень.

На противагу цьому одним із найсерйозніших ризиків є поглиблення горизонтальної нерівності між регіонами: більш заможні та економічно розвинені громади отримують більше вигод від децентралізації, тоді як бідніші можуть опинитися в ще гіршому становищі через брак ресурсів і інституційної спроможності. Існує також ризик дублювання функцій між різними рівнями влади, виникнення координаційних проблем та втрати єдиних загальнонаціональних стандартів у сфері освіти, охорони здоров'я чи соціального захисту.

У підсумку, комплексний характер децентралізації концептуально проявляється через нерозривний взаємозв'язок її основних складових: політичної, адміністративної та фінансової. Політичний вимір передбачає розширення прав територіальних громад самостійно формувати органи місцевого самоврядування через прозорі виборчі механізми та безпосередньо впливати на прийняття стратегічних рішень місцевого значення. Адміністративна децентралізація полягає у законодавчому делегуванні чи повній передачі повноважень щодо надання базових публічних послуг, таких як просторове планування, базова освіта, первинна медицина та благоустрій, на рівень муніципалітетів. Водночас фундаментальною умовою життєздатності та ефективності цих процесів є фіскальна децентралізація, яка гарантує органам місцевого самоврядування реальну фінансову автономію. Вона реалізується шляхом закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел податкових надходжень та надання беззаперечного права самостійно визначати пріоритети видаткової частини, що перетворює громади з пасивних реципієнтів державних дотацій на активних суб'єктів економічного розвитку своєї території. Цей процес не призводить до послаблення чи фрагментації держави, а навпаки, формує міцний фундамент для її стійкості: звільняючи центральний уряд від необхідності мікроменеджменту локальних проблем, децентралізація дозволяє вищим органам влади ефективно зосередитися на

макроекономічному регулюванні, формуванні загальнонаціональної політики, забезпеченні верховенства права та національної безпеки.

1.2 Еволюція теорій децентралізації у світовій економічній думці

Теоретичне осмислення децентралізації, як принципу організації суспільства і держави, має глибоке історичне коріння і пройшло кілька якісно відмінних етапів розвитку — від філософських міркувань про природу влади до строгих аналітичних моделей фіскального федералізму та сучасного інституційного аналізу. Еволюція цих концепцій нерозривно пов'язана із загальним розвитком економічної теорії та практики державного будівництва, а вивчення їхньої хронології дозволяє глибше зрозуміти як переваги, так і обмеження децентралізованих систем управління.

У своїй спільній роботі Богуславська Світлана та Яценко Олександр пояснюють, що у межах концепцій регіональної розбудови децентралізацію розглядають як логічний етап трансформації поглядів стосовно того, як території впливають на стимулювання економічного поступу. Якщо ж брати до уваги традиційні та новітні класичні моделі, де регіони трактувалися здебільшого як інертні географічні структури для розміщення виробничих чинників, то сьогоднішні парадигми — як-от теорія внутрішнього (ендогенного) піднесення, новочасна економічна топографія, а також інституційна й процесуальна (еволюційна) методології — натомість наголошують на проактивній функції місцевих суб'єктів, унікальних територіальних надбань та інституціональних утворень на місцях. Таким чином, процес децентралізації постає як необхідна умова для приведення до дії прихованого ресурсу регіонів, зміцнення їхньої гнучкості та здатності до самостійного прогресу у світлі наявних структурних коректив. [5]

Цей розвиток відбувався на перетині двох магістральних наукових традицій: теорії державних фінансів і фіскального федералізму, з одного боку, та концепцій регіонального і просторового розвитку — з іншого. Зміна дослідницьких парадигм відображала не лише внутрішню логіку наукового пізнання, а й практичні потреби держав, що шукали ефективні відповіді на виклики свого часу — від повоєнної розбудови до глобалізації та геополітичних потрясінь XXI століття.

Загалом, в історії розвитку децентралізації, можна виділити 3 покоління — перше, друге та сучасне переосмислення, де у першому поколінні дослідники фокусувалися на пошуку ідеальної структури фіскальних інститутів, яка б максимізувала суспільний добробут, роблячи припущення, що уряд діє винятково у інтересах громадян. Парадигма другого покоління базується на мікроекономіці, теорії інформації та теорії суспільного вибору, враховуючи, що політики можуть переслідувати власні, а не суспільні інтереси. Нові геополітичні реалії, гібридні загрози та війна в Україні змусили науковців переглянути класичну теорему Оутса, яка виявилася нестійкою до зовнішніх шоків, що призвело до сучасного переосмислення класичної теорії децентралізації.

У роботі “Сучасні підходи до бюджетної децентралізації”, авторства Клавдії Павлюк та Сергія Бартоша, узагальнені ключові теорії кожного з поколінь. До ключових теорій першого покоління належать:

- Теорія місцевих видатків Ч. Тібу (1956), де було введено поняття “нечистих” суспільних благ та обґрунтовано ефект “голосування ногами” — громадяни обирають для проживання юрисдикції, де місцева влада найкраще задовольняє їхні потреби за прийнятний рівень податків, що стимулює конкуренцію між територіями; [6, ст. 117].
- Принципи Р. Масгрейва (1959) сформували “принцип відповідності” — рішення мають приймати мешканці, які платять податки та отримують вигоди;

- Теорема децентралізації В. Оутса (1972) довела, що за відсутності ефектів “переливу” та економії від масштабу, децентралізоване надання суспільних благ місцевою владою завжди ефективніше за централізоване, оскільки враховує місцевий попит;
- Концепція фіскальної еквівалентності М. Олсона (1969), яка передбачає збіг меж юрисдикції, яка фінансує суспільне благо, і тієї, яка отримує від нього користь;
- Гіпотеза держави як «Левіафана» (Дж. Бреннан і Дж. Б'юкенен, 1980): Дослідники розглядали уряд як моноліт, що прагне максимізувати податкові доходи. У цьому контексті децентралізація та конкуренція виступають інструментами обмеження надмірного оподаткування та зменшення державного сектору.

Друге покоління теорій фіскальної децентралізації сформувалося наприкінці XX століття під впливом мікроекономічного аналізу інформації, теорії суспільного вибору та нової інституційної економіки. Принциповою відмінністю цього покоління від попереднього є відмова від моделі належного формування уряду: дослідники визнали, що політики та бюрократи переслідують власні інтереси — переобрання, ренту, владу, а тому аналіз децентралізації має враховувати реальні стимули акторів, а не лише технічні характеристики суспільних благ. Ключовими напрямками досліджень стали:

- Асиметрія інформації: Розвиваючи ідеї Ф. Хайєка (1945), вчені визнали, що місцеві органи влади краще поінформовані про вподобання населення, тому здатні ефективніше надавати послуги.
- Політичні стимули та контракти: Дослідники (Р. Вайнгаст, Т. Беслі, С. Коут, Р. Локвуд) змістили увагу на інституційні стимули, які підвищують прозорість, знижують корупцію та формують підзвітність місцевої влади.

- Поліцентричність: Р. Вагнер (2007) переніс фокус із чітких «рівнів» влади на конкуруючий поліцентричний характер управління, де інноваційні центри реагують на попит спільноти.

Нові геополітичні реалії, пандемія COVID-19, кліматичні катастрофи та, особливо, повномасштабна збройна агресія росії проти України змусили наукову спільноту критично переосмислити класичні засади теорії децентралізації. Теорема децентралізації Оутса, що ґрунтується на припущенні про відносну стабільність зовнішнього середовища та відсутність масштабних шоків, виявилася нестійкою до умов воєнного часу та надзвичайних ситуацій. Це поставило перед дослідниками нове завдання: розробити таку концепцію децентралізації, яка поєднує переваги місцевого самоврядування з необхідною здатністю швидко мобілізувати ресурси і координувати дії в умовах кризи. Нові дослідження стверджують, що є необхідними:

- Фіскальна резильєнтність (стійкість): Дослідники (Н. Феррейра, С. Кеплер) наголошують на необхідності гнучких буферів і систем, де децентралізація супроводжується жорсткою координацією задля мобілізації оборонних ресурсів. [7, ст. 94]
- Інклюзивний фіскальний федералізм: Р. Бах та Л. Бланкарт доводять, що збалансований розподіл повноважень необхідний для розбудови соціального капіталу та солідарності у постконфліктних і роздроблених суспільствах. Сучасна парадигма вимагає динамічного балансу: централізація необхідна для макростабілізації та оборони, тоді як децентралізація зберігає адаптивність громад та стимулює їхню здатність швидко реагувати на локальні виклики (наприклад, евакуацію чи облаштування переселенців). [7, ст. 94]

Паралельно з еволюцією фінансових теорій децентралізації трансформувалися і підходи до просторової та регіональної економіки, що утворюють другий стовп теоретичного обґрунтування децентралізаційних

реформ. Класичні теорії розміщення — від Йогана Тюненна, який моделював оптимальне землекористування навколо ринкового центру, до Альфреда Вебера, що шукав місце мінімальних транспортних витрат для промислового підприємства, та Вальтера Кристаллера і Августа Льоша, які розробили теорію центральних місць і ринкових зон, — розглядали регіони як пасивні, географічно задані рамки для оптимального розміщення господарської діяльності. Просторова нерівність у цих моделях поставала як природний і ефективний результат ринкової рівноваги, що не потребує втручання держави. Тобто, паралельно з еволюцією поняття “децентралізація”, також трансформувалися і підходи до просторової економіки.

1.3 Концептуальні підходи до оцінювання економічної спроможності регіонів і громад

Оцінювання економічної спроможності регіонів і громад є одним із ключових завдань сучасної регіональної економіки та науки про публічне управління, оскільки від точності та адекватності такого оцінювання залежить ефективність прийнятих управлінських рішень щодо розподілу ресурсів, визначення пріоритетів регіональної політики та проектування міжбюджетних відносин. Попри широке використання поняття “економічна спроможність” у науковому дискурсі та нормативно-правових актах, у науковій літературі досі немає його загальновизнаного визначення, а концептуальні підходи до оцінювання суттєво різняться залежно від теоретичної школи, методологічних засад і практичних цілей дослідника. Це зумовлює необхідність систематичного розгляду основних підходів і критичного аналізу їхніх переваг та обмежень.

У найбільш широкому розумінні економічна спроможність регіону чи громади — це здатність суб'єкта територіального управління самостійно або у взаємодії з іншими суб'єктами мобілізувати, ефективно розподіляти і відтворювати економічні ресурси задля забезпечення сталого розвитку підвідомчої території та підвищення добробуту її мешканців. Це поняття є багатовимірним і охоплює щонайменше три взаємопов'язані аспекти: ресурсний, тобто, наявність достатньої ресурсної бази — фінансових, природних, людських, інфраструктурних активів, функціональний — спроможність органів управління ефективно здійснювати покладені на них повноваження та надавати якісні публічні послуги, та динамічний, що являє собою здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища і генерувати власний потенціал розвитку.

У монографії “Модернізація соціально-економічної політики держави в умовах децентралізації: світовий досвід та національна специфіка” зазначається: “Варто зауважити, що єдиної загальноприйнятої методики розрахунку показників оцінки фінансової ефективності децентралізації не існує, особливо для країн із перехідною економікою. Наприклад, МБФ пропонує розрахунок чотирьох показників FISDEC 1, FISDEC 2, EISDEC 3, FISDEC 4, які здебільшого показують співвідношення доходів і витрат у національних (центральных) і субнаціональних (регіональних і (або) муніципальних) бюджетах. Ці показники дають змогу розкрити реальний стан справ, але не показують ефективність і незалежність розпорядження коштами.” [8, ст. 90]

Ірина Цимбалюк, досліджуючи методичні підходи до оцінки фіскального простору інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації, пише: “У робочому документі ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) «The Fiscal Autonomy of Sub-central Governments» податкову автономію ОМС (органів місцевого самоврядування) також досліджують, окремо розглядаючи той чи інший

податок. При цьому найбільшу увагу приділяють оподаткуванню майна. Здійснюється аналіз загальнодержавних податків, що закріплені за місцевими бюджетами. Дослідження проводиться в динаміці, аби визначити тенденції посилення чи зниження ролі місцевих податків і зборів, особливості їхнього адміністрування”. [9, ст. 121] Тобто організація фокусується на “податковій автономії”, згідно з цим підходом, справжня спроможність визначається не лише обсягом отриманих податків, а й наявністю в місцевій владі ексклюзивних прав самостійно встановлювати податкові ставки, визначати базу оподаткування та надавати пільги без консультацій із центральним урядом.

Якщо розглянути підхід Європейського Союзу, то монографія “Модернізація соціально-економічної політики держави в умовах децентралізації: світовий досвід та національна специфіка” розкриває поняття “Бенчмаркінг доброго самоврядування”, який використовується для оцінки фінансово-економічної ефективності через систему індикаторів: рівень дотаційності (частка дотацій у доходах), рівень самостійності (частка місцевих податків), доходи на одного мешканця, а також індикатори ефективності витрат (наприклад, частка видатків на утримання апарату управління) та інших, які наведено у Таблиці 2:

Таблиця 2 — Методика розрахунку фінансово-економічної ефективності розвитку ОТГ

Назва індикатора	Показник	Розрахунок показника
1	2	3
	Рівень дотаційності бюджетів	Співвідношення обсягу базової чи реверсної дотації до загальної суми доходів ОТГ без урахування субвенцій з державного бюджету
	Рівень самостійності	Частка місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів

Індикатор наповнення	Темп зростання місцевих податків та зборів місцевих бюджетів	Співвідношення обсягу надходжень поточного періоду до попереднього
	Структура доходів місцевого бюджету	Співвідношення обсягу надходжень за кожним їхнім видом до загального обсягу надходжень конкретного періоду
Індикатор доходу	Доходи загального фонду на одного мешканця	співвідношення обсягу надходжень доходів загального фонду без трансфертів до кількості мешканців відповідної ОТГ
Індикатори ефективності витрат	Витрати на утримання апарату управління	Співвідношення видатків на утримання апарату управління органів місцевого самоврядування із сумою доходів загального фонду без урахування трансфертів із державного бюджету, у відсотках
	Видатки на утримання апарату управління у розрахунку на одного мешканця	Співвідношення обсягу видатків на утримання апарату управління, проведених за рахунок коштів загального фонду, до кількості мешканців відповідної ОТГ
Індикатор розвитку	Питома вага капітальних видатків у загальному обсязі видатків	Частка капітальних видатків у сумарному обсязі видатків загального та спеціального фонду відповідного бюджету ОТГ

Джерело [9. ст. 90]

Якщо говорити про українські дослідження цього питання, найбільш поширеним у нашій країні коефіцієнтний (або бюджетно- фінансовий) підхід, який базується на аналізі офіційної бюджетної звітності і розглядає спроможність регіону до децентралізації через призму фінансової автономії. У роботі “Оцінка ефективності реалізації реформи децентралізації в Україні”, авторства Котелевської Яни, подано 12 методичних підходів до оцінки бюджетної ефективності в умовах децентралізації. Але при цьому наголошується, що суттєвий внесок у розвиток оцінювальних підходів було

здійснено науковим колективом під керівництвом І. Луніної, яка розробила систему коефіцієнтів для аналізу динаміки бюджетних показників на місцевому рівні в умовах трансформаційних змін у сфері публічних фінансів. Серед них: коефіцієнт децентралізації видатків, модифікований коефіцієнт децентралізації, коефіцієнт децентралізації доходів, коефіцієнт податкової децентралізації та коефіцієнт фінансової залежності. [10, ст. 2] Авторка роботи хоч і каже, що розглянуті у її роботі дослідження є важливі, але все ще називає їх неефективними в умовах війни, тому для власного дослідження відбирає власні показники вимірювання ефективності децентралізаційних процесів: видатки місцевого бюджету (B_m), видатки зведеного бюджету ($B_{кб}$), доходи місцевого бюджету (D_m), доходи зведеного бюджету ($D_{кб}$), податкові надходження місцевого бюджету ($ПН_m$), податкові надходження консолідованого бюджету ($ПН_{кб}$), власні доходи місцевого бюджету ($ВД$), трансферти з державного бюджету (T). “На основі цих показників розраховано шість індикаторів, що відображають рівень фінансової автономії, самостійності, залежності, ресурсної забезпеченості та податкову децентралізацію місцевих бюджетів. Перелік індикаторів представлено в Таблиці 3.” [10, ст. 4]

Таблиця 3 — Індикатори ефективності процесів децентралізації

№	Назва індикатора	Формула	Пояснення
1	Коефіцієнт децентралізації видатків (Кдв)	$Кдв = (B_m / B_{кб}) \times 100\%$	Частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету
2	Коефіцієнт децентралізації доходів (Кдд)	$Кдд = (D_m / D_{кб}) \times 100\%$	Частка доходів місцевих бюджетів без трансфертів у доходах зведеного бюджету
3	Коефіцієнт податкової децентралізації	$Кпд = (ПН_m / ПН_{кб}) \times 100\%$	Частка податкових надходжень місцевих бюджетів у

	(Кпд)		загальнодержавних податкових надходженнях
4	Індекс фінансової автономії (Іфа)	$I_{фа} = (ВД / D_m) \times 100\%$	Частка власних доходів у структурі доходів місцевих бюджетів
5	Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	$K_{фз} = (Т / D_m) \times 100\%$	Частка трансфертів із державного бюджету в доходах місцевого бюджету
6	Індекс бюджетної самодостатності (Ібс)	$I_{бс} = (ВД / B_m) \times 100\%$	Співвідношення власних доходів до загального обсягу видатків місцевого бюджету

Джерело: [10]

Наведені показники та індикатори використовуються для визначення того, наскільки громада здатна покривати власні видатки виключно за рахунок власних доходів (без дотацій та субвенцій). Високі показники (наприклад, індекс бюджетної самодостатності) свідчать про міцну економічну основу.

Сучасним і найбільш прогресивним підходом є концепція оцінки фіскального простору та інклюзивного розвитку, яка відходить від суто матеріальної оцінки (грошей заради грошей) і фокусується на тому, як економічна спроможність трансформується у якість життя. Фіскальний простір — це наявність у держави фінансових можливостей для збільшення державних видатків або зниження податків без загрози для макроекономічної стабільності та боргової безпеки країни. Іншими словами, це той “запас міцності” бюджету, який дозволяє уряду фінансувати важливі потреби держави (оборону, соціальні програми, інфраструктуру, освіту, медицину тощо) без надмірного зростання дефіциту бюджету та державного боргу. Фіскальний простір — це не просто поточний бюджет, а потенційна можливість регіону мобілізувати додаткові ресурси (через податковий потенціал) без шкоди для економіки. Інклюзивний розвиток — це модель

економічного зростання, за якої результати розвитку економіки розподіляються між усіма верствами населення, а кожна людина має рівний доступ до можливостей, ресурсів, освіти, медицини, праці та соціального захисту. Оцінюється те, наскільки ефективно економічне та інфраструктурне зростання знижує цю соціальну нерівність, створює робочі місця, покращує медичне забезпечення, екологію та доступ до публічних послуг для всіх верств населення.

Проблеми сучасності стали серйозним викликом для традиційних підходів — війна, у наслідок якої з'явилися фактори, які раніше не враховувались, такі як, масове внутрішнє переміщення осіб (ВПО), руйнація інфраструктури, неможливість точного статистичного обліку роблять класичні показники нерелевантними. Тому сьогодні науковці акцентують увагу на оцінці фінансової резильєнтності (стійкості) — здатності бюджетів адаптуватися до безпекових шоків, мобілізувати ресурси на потреби оборони та зберегти життєзабезпечення громад. У таких умовах методологія вимагає запровадження специфічних трансфертів (відшкодування втрат зруйнованим регіонам, компенсації за навантаження на інфраструктуру громадам, що приймають ВПО) та оцінки міжмуніципального співробітництва.

Розділ 2

Оцінка економічних вигід та витрат реформи децентралізації

2.1 Оцінювання якості нормативно-правового регулювання децентралізації в Україні з позицій витрат та вигід регіонів

Нормативно-правове регулювання є фундаментом, на якому вибудовується вся архітектура децентралізації: саме законодавство визначає обсяг повноважень місцевого самоврядування, механізми формування доходної бази місцевих бюджетів, систему міжбюджетних відносин та гарантії інституційної самостійності громад. Якість цього регулювання безпосередньо впливає на ефективність усієї реформи, зумовлюючи як вигоди, які отримують регіони та громади від децентралізації, так і витрати, яких вони зазнають у процесі її реалізації. Аналіз нормативно-правового регулювання децентралізації в Україні з позицій витрат та вигід регіонів дозволяє не лише оцінити досягнуті результати, а й виявити системні вади законодавства, що стримують реалізацію потенціалу реформи.

Нормативно-правова база децентралізації в Україні формувалася поетапно протягом 2014–2020 років і являє собою складну систему законодавчих і підзаконних актів, що регулюють різні аспекти організації місцевого самоврядування та міжбюджетних відносин. Відправною точкою стало прийняття у квітні 2014 року Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [11], яка визначила стратегічні цілі, принципи та механізми реформи. Концепція ґрунтувалася на принципах субсидіарності, повсюдності місцевого самоврядування, організаційної та фінансової самостійності громад і була розділена на 2 поступові етапи, перший з яких, що розпочався у 2014 році, був

підготовчим передбачав комплекс першочергових заходів у кількох взаємопов'язаних напрямках. У конституційно-правовій площині планувалося внесення змін до Конституції України щодо утворення виконавчих органів обласних і районних рад та розподілу повноважень між ними, а також законодавче врегулювання нової системи адміністративно-територіального устрою з відповідним моделюванням адміністративно-територіальних одиниць у регіонах. У сфері демократії участі передбачається запровадження механізму прямого народовладдя, удосконалення правового регулювання загальних зборів громадян і органів самоорганізації населення задля широкого залучення мешканців до прийняття управлінських рішень. Щодо організації громад — створення законодавчої основи для добровільного об'єднання територіальних громад із наданням державної підтримки протягом п'яти років після утворення, а також для міжмуніципального співробітництва на засадах ресурсно-організаційної кооперації. В інституційно-організаційному вимірі новоутворений орган державної влади Мінрегіон визначається головним координатором реформи на рівні Кабінету Міністрів, а реалізація заходів має супроводжуватися широкою інформаційно-роз'яснювальною кампанією серед населення. [11]

На другому етапі реформи (2015–2017 роки) зосереджувалися зусилля на чотирьох ключових напрямках: уніфікації та стандартизації публічних послуг з урахуванням принципу максимальної доступності для споживачів і законодавчого забезпечення їх фінансування; інституційній реорганізації органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади на новій територіальній основі; проведенні місцевих виборів відповідно до реформованої системи органів місцевого самоврядування; а також удосконаленні системи планування території громад, зокрема забезпеченні новостворених громад схемами планування та генеральними планами. [11]

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні була започаткована як відповідь на зобов'язання

перед Європейською хартією місцевого самоврядування — міжнародним договором Ради Європи 1985 року, ратифікованим Україною у 1997 році, що встановлює мінімальні стандарти організації місцевої влади. Її суть зводиться до п'яти ключових принципів: право громад самостійно вирішувати місцеві справи без втручання центру; субсидіарність — публічні функції виконуються на найнижчому ефективному рівні влади; фінансова автономія місцевого самоврядування; обмеження державного контролю виключно наглядом за законністю; та право органів самоврядування на судовий захист своєї автономії і міжнародне співробітництво. [12]

Реалізація Концепції була спрямована на досягнення комплексу взаємопов'язаних результатів у сфері організації публічної влади та місцевого розвитку. У правовому й інституційному вимірі передбачалося посилення спроможності територіальних громад і органів місцевого самоврядування відповідно до стандартів Європейської хартії [12], утворення виконавчих органів обласних і районних рад, чітке розмежування повноважень між базовим і регіональним рівнями самоврядування та органами виконавчої влади, а також трансформація місцевих державних адміністрацій з органів загальної компетенції на контрольно-наглядові органи з функцією координації територіальних органів центральних органів виконавчої влади. У сфері публічних послуг очікувалося підвищення їх доступності та якості, запровадження єдиних стандартів і критеріїв оцінювання, а також механізмів громадського й державного контролю за їх наданням. В територіально-просторовому аспекті планувалося визначення чітких меж кожної адміністративно-територіальної одиниці, забезпечення повсюдності юрисдикції органів місцевого самоврядування та утворення спроможних об'єднаних громад. У демократичному вимірі — створення умов для широкої участі населення в ухваленні управлінських рішень і розвитку форм прямого народовладдя. Нарешті, у соціально-економічній площині реформа покликана стимулювати місцевий і регіональний розвиток через розширення впливу

громад на визначення пріоритетів економічного розвитку відповідних територій.

Хоча ці нововведення були потужним стимулом для розвитку спроможних громад, проте вони потребували тонкого налаштування, оскільки мали низки прогалин і колізій: зміни до Конституції щодо децентралізації так і не були остаточно затверджені, що створює розрив між конституційними нормами та реальними процесами. Хоронжак Марія у своїй роботі “Регіональний розвиток у процесі здійснення децентралізації в Україні” зазначає: “До повномасштабної війни в Україні Президент із урядом активно звітували про успіхи децентралізації. Проте, зміни до Конституції України у частині децентралізації Верховна Рада так і не затвердила. Коли варто очікувати голосування за прийняття цих змін у парламенті, враховуючи введення воєнного стану та післявоєнний період, невідомо.” [13, ст. 31]

Другою великою проблемою є дублювання повноважень — у національному законодавстві досі закріплено широке коло суміжних компетенцій між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями, що призводить до неефективної взаємодії та розмиття відповідальності. “Органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст не можуть надавати якісні публічні послуги та ефективно виконувати свої функції, що прямо впливає на рівень регіонального розвитку з декількох причин. По-перше, органи місцевого самоврядування різних рівнів у процесі здійснення своєї діяльності частково дублюють повноваження, функції і завдання один одного та місцевих органів виконавчої влади. По-друге, окремі повноваження цих органів, відповідно до Конституції та законів України, беруть на себе місцеві державні адміністрації. Тому такі важливі питання, як управління об’єктами та земельними ділянками спільної власності територіальних громад, розподіл між ними коштів, які надходять до державного бюджету, та інші повноваження фактично зосереджені в руках

місцевих державних адміністрацій, а не органів місцевого самоврядування.” [13, ст. 39-40]

Ще однією великою проблемою є нестабільність правил — правила фінансування делегованих повноважень змінюються щороку, і розміри фінансової підтримки залежать від рішень центральної влади, що порушує принцип прогнозованості місцевих фінансів, Валентина Решетило разом з колективом, досліджуючи фінансову децентралізацію як фактор стимулювання розвитку, узагальнюють: “Варто також зазначити, що обов’язки відносно фінансування об’єктів соціальної інфраструктури сьогодні повністю перекладено на місцеві бюджети: утримання лікарень, закладів освіти, заробітна плата працівників та ін. Зазначена фінансова відповідальність складає велику питому вагу в загальному обсязі витрат. Субвенції на медицину та базова дотація на фінансову підтримку об’єднаних територіальних громад покликані збалансувати витрати та доходи місцевих бюджетів, але застарілий принцип перекидання грошей зверху вниз не змінився, і з огляду на те, що правила фінансування повноважень змінюються щороку, тому яким саме буде розмір дотації, залежить від прийнятих рішень центральної влади, що є порушенням головного принципу та завдання децентралізації.” [9, ст. 94]

Незважаючи на недоліки регулювання, реформа принесла переважно суттєві переваги в регіони. Завдяки змінам до Бюджетного та Податкового кодексів територіальні громади отримали нові стабільні джерела надходжень (частка ПДФО, єдиний податок, акциз, плата за землю) та перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державою. Сахно Тетяна розглядаючи економічне функціонування територіальних громад зазначає, що реформа децентралізації призвела до утворення нових бюджетних стосунків між місцевими бюджетами та державним: “Реформа територіального устрою України призвела до змін у формуванні бюджетної системи країни, яка нині складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. Державний бюджет не передбачає покриття бюджетних зобов’язань органів місцевого самоврядування державними

коштами, а місцеві бюджети не несуть відповідальність за зобов'язання держави.” [14, ст. 54]

Реформа суттєво розширила фінансову самостійність об'єднаних територіальних громад за кількома напрямками: підвищено самостійність у бюджетному плануванні; розширено доходну базу — зокрема, шляхом зарахування 60% податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів замість районного, запроваджено прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом у вигляді освітньої та медичної субвенцій, базової дотації та інших трансфертів, децентралізовано видаткові повноваження у соціально-культурній сфері — утримання закладів освіти, охорони здоров'я, культури та соціального захисту, надано право здійснювати місцеві запозичення, у тому числі від міжнародних фінансових організацій, для фінансування бюджету розвитку, спрощено процедуру надання місцевих гарантій, запроваджено нову систему бюджетного вирівнювання, а також надано право самостійно обирати установи для обслуговування власних надходжень і коштів місцевих бюджетів.

Другою перевагою децентралізації є адміністративна децентралізація — вона спрямована на підвищення ефективності надання публічних послуг, оскільки місцеві органи тепер можуть краще і оперативніше реагувати на зміни ситуації. Місцева влада, яка краще поінформована про потреби населення, здатна самостійно планувати розвиток територій та управляти майновими і земельними ресурсами, що підвищує їхню вартість та залучає інвестиції.

Позитивними аспектами адміністративної децентралізації є можливість реалізації диференційованої політики, наявність ефектів мобілізації на місцевому рівні (створення партнерських відносин та соціальної єдності, набуття досвіду і створення технічних груп); більша гнучкість у прийнятті рішень та управлінні; можливість розширення контролю на місцевому рівні. Одним із аргументів на користь здійснення децентралізаційних реформ є підвищення ефективності діяльності як центральних, так і місцевих органів

влади, а також створення сприятливих умов для економічного розвитку. Децентралізація позитивно впливає на підвищення темпів економічного зростання країни, місцеві органи влади краще, ніж центральні розуміють потреби, інтереси і проблеми своєї громади, тому можуть забезпечити необхідну спрямованість розвитку. [10, ст. 10]

Завдяки наближеності до людей таке управління є набагато ефективнішим і дієвішим у наданні послуг та задоволенні безпосередніх місцевих потреб. Реформа надає можливості для розвитку нової управлінської еліти, але водночас існує ризик: якщо обсяг фінансів чи стан інфраструктури можна прорахувати заздалегідь, то формування кадрових управлінських ресурсів (особливо в сільській місцевості) є фактично непередбачуваним процесом, саме сильна управлінська команда є головною запорукою успіху громади.

Ще одним позитивним аспектом є наближення послуг — центри прийняття рішень і надання послуг (адміністративних, медичних, освітніх) наблизилися до громадян, що сприяє соціальній згуртованості та стимулює розвиток інститутів прямого народовладдя.

Реформа місцевого самоврядування, враховуючи позитивний як європейський, так і власний історичний досвід, передбачає обов'язкове об'єднання (укрупнення) територіальних громад. Укрупнення території громад не може бути довільним, воно має свої логічні межі. Відстань від центру громади до її найдалшого населеного пункту має бути такою, щоб у екстрених випадках їй не довше ніж за 30 хвилин могли подолати пожежна команда, швидка допомога, поліцейський патруль. Допомога, надана через більший проміжок часу, різко втрачає ефективність. Питання визначення меж нових, об'єднаних громад вирішуватиметься органами влади обласного рівня з урахуванням як об'єктивних критеріїв, так і думки громадян. Після консолідації громад села, які не матимуть власних сільрад, будуть представлені в місцевій раді своїми депутатами, а у виконкомі — сільськими

старостами. Старости та депутати здійснюватимуть зв'язок між односельцями і владою громади та вирішуватимуть різні проблеми його жителів у раді та виконкомі. [15, ст. 657]

Реформа також дала потужний поштовх для розвитку демократії участі: люди отримали можливість активніше долучатися до вирішення питань через громадські обговорення, механізми спільного бюджетування, створення місцевих ініціатив та спільних проектів, що не лише розширює можливості для втілення місцевих ідей, але й зміцнює відчуття приналежності до своєї громади та віру в державні установи.

З іншого боку, недоліки регулювання та економічні реалії призвели до значних витрат і ризиків для місцевого рівня. Насамперед, як уже згадувалось раніше, відбулася надто різка передача видаткових повноважень на місця (утримання лікарень, закладів освіти, інфраструктури) і відбулася вона швидше, ніж формування достатньої ресурсної бази. У результаті багато місцевих бюджетів залишаються глибоко дотаційними та залежними від трансфертів із державного бюджету.

Розглядаючи вплив фінансової децентралізації на нарощення фінансового потенціалу регіонів, потрібно визнати, що примноження доходів місцевих бюджетів регіонів України більш ніж на половину забезпечене трансфертами – дотації вирівнювання та субвенції на здійснення державних соціальних програм. Фінансові ресурси місцевих бюджетів через постійну нестачу коштів сильно залежать від трансфертів із державних бюджетів. Якщо звернутися, наприклад, до статистики Харківського регіону (який навіть не входить до так званих «депресивних регіонів»), то можна побачити, що майже половина (42 % від загального обсягу доходів) коштів місцевих бюджетів є перерозподіленими ресурсами з державного бюджету (рис. 3.1).

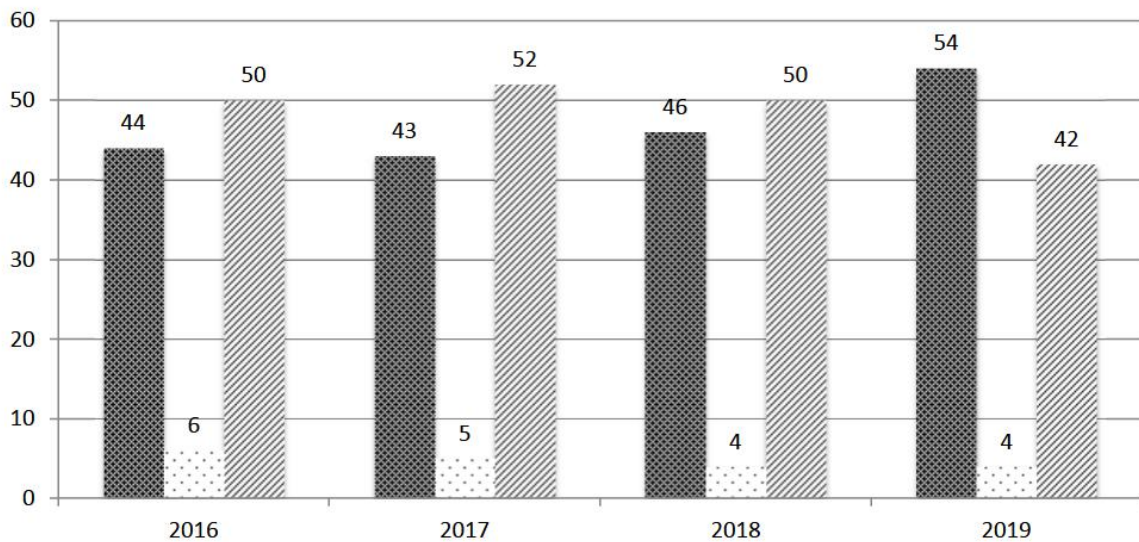

Рисунок 3.1 — Структура доходів місцевого бюджету Харківського регіону [9, ст. 92]

Також через неякісний підхід до утворення територіальних громад посилилась регіональна нерівність та асиметрія розвитку, які були наявні і до того, хоча в самій ідеї реформи була закладена боротьба з цією нерівністю. Принципом утворення громад була добровільна згода сільських та міських рад, важливими аспектами якої було врахування особливостей та нюансів ведення господарської діяльності тої чи іншої адміністративної одиниці, наприклад, кліматичні умови, георозташування, структура господарської системи, основний вид діяльності, кількість населення, тощо. Введені законодавчі зміни виявилися найбільш вигідними для регіонів із високим початковим рівнем доходів (великою податковою базою). Відповідно, сильні громади стають ще багатшими, переманюючи бізнес, тоді як слабкі території стикаються з дефіцитом кадрів та коштів. “Поділяючи думку ряду науковців – експертів із фінансової децентралізації, – вважаємо, що дотримання принципу виняткової добровільності під час створенні ОТГ унеможливилює поєднання індивідуальних, локальних, регіональних і державних інтересів у процесі формування системи адміністративно-територіального устрою держави та поглиблює міжрегіональні диспропорції.” [4, ст. 226]

Проведений аналіз нормативно-правового регулювання децентралізації в Україні з позицій витрат та вигід регіонів засвідчує, що реформа загалом досягла своїх стратегічних цілей у частині фінансового та управлінського зміцнення місцевого самоврядування. Водночас реформа має низку недоліків та ризиків для регіонів та потребує детального доопрацювання та систематичних змін до законодавства, щоб розкрити увесь свій потенціал. Підсумок вигід та витрат регіонів можна розглянути у таблиці 4.

Таблиця 4 -Оцінка якості нормативно правового регулювання реформи децентралізації

Вигоди регіонів	Витрати регіонів
Зарахування 60% ПДФО до місцевих бюджетів, доступ до акцизного податку, єдиного податку та плати за землю.	Зміни до Конституції щодо децентралізації так і не затверджені. Існує розрив між конституційними нормами та реальними процесами, невідомо коли буде голосування.
ОТГ отримали пряме фінансування з держбюджету — освітня та медична субвенції, базова дотація — без посередництва районних бюджетів.	Суміжні компетенції між органами МСВ і держадміністраціями. Управління майном і земельними ділянками де-факто зосереджено в руках держадміністрацій, а не громад.
Право на місцеві запозичення (у т.ч. від МФО), спрощення надання місцевих гарантій, нова система бюджетного вирівнювання, вільний вибір банку-обслуговувача.	Правила фінансування делегованих повноважень змінюються щороку залежно від рішень центральної влади. Розмір дотацій непередбачуваний, що унеможливорює довгострокове планування.
Децентралізовано управління освітою, охороною здоров'я, культурою та соціальним захистом. Передано право розпоряджатися землею та комунальним майном.	Понад 42% доходів місцевих бюджетів (приклад Харківської області) — перерозподілені кошти з держбюджету. Місцеві бюджети залишаються глибоко дотаційними.
Місцева влада краще знає потреби населення, оперативніше реагує. Центри надання послуг наблизилися до громадян, зросла якість адміністративних, медичних та освітніх послуг.	Видаткові зобов'язання (утримання лікарень, шкіл, інфраструктури) передано швидше, ніж сформовано ресурсну базу. Субвенції покривають лише частину реальних витрат.

Право громад затверджувати генплани та детальні плани без погодження з областю. Можливість участі у міжнародних програмах і залучення грантових коштів.	Принцип добровільності при утворенні ОТГ поглибив міжрегіональні диспропорції. Сильні громади стають багатшими, слабкі — стикаються з дефіцитом коштів і ресурсів.
Розвиток громадських обговорень, механізмів спільного бюджетування, місцевих ініціатив. Зміцнення відчуття приналежності до громади та довіри до місцевих інститутів.	Міста отримали непропорційно більше вигід. Малі сільські громади не мали ні кадрів, ні адміністративного ресурсу для реалізації нових повноважень.
Законодавчо закріплено принцип невторчання виконавчої влади. Зростання практики судового захисту прав місцевого самоврядування.	Нестача фахівців у сфері фінансів, містобудування, ІТ — особливо у сільській місцевості. Формування управлінської команди є непередбачуваним процесом і головним ризиком реформи.

Джерело: складено автором

Законодавчі зміни до Бюджетного і Податкового кодексів забезпечили реальне наповнення місцевих бюджетів (власні доходи громад зросли більш ніж утричі за 2014–2021 роки), а передача повноважень у сферах освіти, охорони здоров'я, землекористування та містобудування наблизила управлінські рішення до безпосередніх потреб населення. Поруч з тим аналіз виявив низку системних вад, що суттєво знижують якість регулювання та обмежують реалізацію потенціалу реформи. Незавершеність конституційного закріплення децентралізації створює правову невизначеність і унеможливорює остаточне розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями. Нестабільність фінансових правил, що змінюються щороку в рамках прийняття державного бюджету, порушує принцип прогнозованості місцевих фінансів і стримує довгострокове планування розвитку громад. Розрив між обсягом делегованих видаткових зобов'язань і реальним ресурсним забезпеченням зумовлює глибоку трансфертну залежність більшості місцевих бюджетів. Принцип добровільності при утворенні об'єднаних громад, попри свої демократичні

переваги, поглибив міжрегіональну нерівність, оскільки законодавчо закріплені зміни виявилися непропорційно вигідними для громад із потужною початковою фіскальною базою.

2.2 Аналіз економічних та соціальних вигід децентралізації на прикладі Львівської області

Реформа децентралізації, розпочата в Україні у 2014–2015 роках, принесла суттєві зміни в бюджетно-фінансову архітектуру держави, систему надання публічних послуг та механізми регіонального розвитку. Це дозволило громадам самостійно інвестувати у відновлення доріг, освітлення, модернізацію освітніх і медичних закладів та покращення якості публічних послуг. Крім економічних вигод, реформа мала потужний соціальний ефект: вона наблизила послуги до людей та стимулювала розвиток місцевої демократії і залучення громадян до управління.

Аналіз вигід зазначеної реформи в регіональному розрізі дозволяє виявити як спільні закономірності, зумовлені загальнонаціональним законодавчим контекстом, так і суттєві відмінності, пов'язані зі специфікою економічних і соціальних умов окремих областей.

Щоб адекватно оцінити її економічні та соціальні вигоди, необхідно враховувати не лише ефекти самої реформи, але й ціле коло супутніх чинників: пандемію COVID-19 (2020–2021), повномасштабне збройне вторгнення Росії (з лютого 2022), масові переміщення населення, релокацію бізнесу, структурні зміни в економіці регіонів, фіскальні коригування з боку держави та міжнародну фінансову і технічну допомогу.

У цьому підрозділі детально розглядається Львівська область, як регіон з розвиненим туризмом, стійким малим та середнім бізнесом та західною областю з прикордонним статусом.

Львівщина належить до найбільш густонаселених та фінансово потужних регіонів Західної України. Станом на початок 2022 року, а саме на 1 січня, тут мешкало 2 478,1 тисячі осіб. [17] Економіка регіону вирізняється відносно диверсифікованою економічною структурою: помітно розвинені такі сфери, як туризм, галузі легкої промисловості, високотехнологічний ІТ-сектор, а також малий та середній бізнес. Водночас, відповідно до даних моніторингу платформи “Децентралізація”, у процесі добровільного об’єднання Львівська область на певних етапах посідала місця в нижній частині загальнодержавного переліку стосовно темпів формування спроможних громад. [18] Причиною цього стало більш заплутане розташування усталених інтересів місцевих впливових еліт та значна кількість невеликих адміністративних утворень. Згідно з даними дашборду єдиного державного реєстру адрес (ЄДРА) у Львівській області станом на зараз існує 73 територіальні громади у складі 7 укрупнених районів. [19] Таким чином, замість сотень дрібних сільських рад із обмеженими ресурсами постали дієздатні самоврядні одиниці, здатні планувати інфраструктурний розвиток, акумулювати ресурси та надавати ширший спектр публічних послуг.

Ключовим виміром вигід реформи є динаміка власних доходів місцевих бюджетів. За даними аналізу виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 року наведеними у дашборді бюджетів територіальних громад України [20], Львівська область продемонструвала найвищий серед усіх регіонів приріст місцевих податків та зборів — +116,2% порівняно з відповідним довоєнним рівнем. Такий стрибок зумовлений одночасним впливом двох чинників: системним ефектом децентралізації — розширенням бази місцевих податків та підвищенням ефективності їх адміністрування — і ситуативним ефектом повномасштабного вторгнення — масовою релокацією бізнесу та приймальним потоком внутрішньо переміщених осіб.

Таблиця 5 — ключові показники реформи децентралізації в Україні

Показник	2014 рік (до реформи)	2021* (пік реформування)	2025(воєнний період)
Власні доходи МБ*	68,6 млрд грн	320 млрд грн	491 млрд грн
Кількість громад	~ 11 600 дрібних громад	1469 громад	1469 громад
ПДФО до МБ	50%	60-64%	60%

Примітки: МБ* — місцеві бюджети, дані за 2021 рік сформовані динаміки наведеної у Стратегії реформування системи управління держфінансами 2022–2025 рр.

Джерело: складено автором на основі: [20] [21] [22] [23] [24] [25] [29]

У 2014 році Львівська область, як і всі інші регіони України, функціонувала в умовах глибоко централізованої бюджетної системи. Відповідно до тодішньої редакції Бюджетного кодексу, місцеві бюджети не мали прямих відносин з державним бюджетом, а сільські та селищні ради отримували ресурси через районний та обласний рівень — із суттєвими деформаціями та корупційними ризиками під час перерозподілу. За оцінками, власні доходи місцевих бюджетів Львівської області на рівні громад у 2014 р. складали близько 3,8–4,0 млрд грн. Це мізерна сума для регіону з населенням понад 2,5 млн осіб. Більшість видатків на освіту, охорону здоров'я та комунальну інфраструктуру формально фінансувалась із державних субвенцій, однак на практиці їх розмір не покривав реальних потреб. [17] Адміністративна система включала понад 430 дрібних рад та 20 районів, більшість яких були нежиттєздатними одиницями без реального управлінського потенціалу.

Запуск реформи у 2015 р. дав потужний фінансовий імпульс: новий норматив зарахування ПДФО, доступ ОТГ до єдиного та майнового податків, прямі відносини з держбюджетом. Власні доходи МБ Львівщини зростали щорічно: до 2018 р. приблизно до 10,9 млрд грн, до 2021 р. — до близько 16,9 млрд грн. Загальнонаціональна тенденція зростання власних доходів МБ з 68,6 млрд грн (2014) до 275 млрд грн (2019), зафіксована КМУ, у Львівській області

виявилась порівняно стійкою навіть у 2020 р., коли COVID-19 спричинив загальнонаціональне просідання доходів на 3,5 %. На відміну від деяких інших регіонів, Львівська область мала ІТ-сектор, туризм і розвинений малий бізнес як додаткові «амортизатори» доходів. Після адміністративно-територіальної реформи 2020 р. та виборів 25 жовтня 2020 р. область консолідувалась у 73 громади в 7 районах. [26] Водночас, як згадувалось раніше, на окремих етапах Львівська область посідала місця в нижній частині рейтингу щодо темпів добровільного об'єднання, що свідчить про вищу, ніж в деяких інших регіонах, конфліктність перерозподілу ресурсів між місцевими елітами.

Повномасштабне вторгнення відкрило новий, безпрецедентний вимір реформи. За даними порталу Децентралізація, місцеві податки та збори Львівської області за 8 місяців 2022 р. зросли на +116,2 % — найвищий показник серед усіх регіонів країни. Причиною став масовий приплив ВПО (за оцінками, понад 500 тис. осіб у піковий період) та релокація бізнесу із зон бойових дій і прифронтових міст. Це зумовило зростання надходжень ПДФО, єдиного податку та платежів від підприємницького сектору. Формування нових громад та набутий управлінський досвід дозволили органам місцевого самоврядування оперативно розгорнути системи розміщення ВПО, забезпечити соціальну інфраструктуру та координувати гуманітарну допомогу.

За даними Всеукраїнської асоціації ОТГ, Львівська область у 2023 р. продемонструвала найвищий серед усіх регіонів приріст видаткової частини місцевих бюджетів відносно довоєнного 2021 р. — +42,4 %. Доходи зведеного бюджету регіону у 2024 р. склали 48,6 млрд грн — одне з найвищих значень по країні. У 2025 р. за даними ДПС, Львівська область посіла друге місце серед регіонів за обсягами ПДФО — 11 млрд грн за І квартал 2026 р. (приріст +18 % до аналогічного кварталу 2025 р.), що свідчить про стійке зростання бази оподаткування. Водночас, як і провідні економічні регіони, Львівська область є донором горизонтального вирівнювання — у 2025 р. перераховує реверсну дотацію до держбюджету. [27]

Для кращого розуміння впливу реформи децентралізації пропонується розглянути таблицю динаміки бюджетних показників Львівської області за 2014-2025 роки у таблиці 6:

Таблиця 6. Динаміка бюджетних показників Львівської області за 2014-2025 роки

Рік	Загальні доходи зведеного бюджету, млн грн	Власні доходи місцевих бюджетів, млн грн*	Темпи приросту власних доходів %
2014	13 645,7	4 317,8	—
2015	18 853,1	6 179,7	43,1%
2016	23 955,7	9 718,1	57,3%
2017	33 064,2	15 704,1	61,6%
2018	46 216,1	14 735,6	-6,2%
2019	42 311,0	17 024,1	15,5%
2020	31 630,3	17 925,4	5,3%
2021	35 845,9	21 813,6	21,7%
2022	41 155,2	30 839,5	41,4%
2023	47 505,1	34 622,5	12,3%
2024	48 595,4	32 770,3	-5,4%
2025	57 910,9	42 556,1	29,9%

Примітки: Власні доходи місцевих бюджетів розраховано як суму податкових та неподаткових надходжень (без урахування офіційних трансфертів з державного бюджету, доходів від операцій з капіталом та інших доходів).

Джерело: розроблено автором на основі: [17] [30] [31]

На основі аналізу таблиці 6 можна зробити висновок, що реформа децентралізації справила позитивний вплив на фінансову спроможність Львівської області: власні доходи місцевих бюджетів зросли з 4 317,8 млн грн у 2014 році до 42 556,1 млн грн у 2025 році, тобто майже в 10 разів, а їхня частка в загальних доходах зведеного бюджету підвищилася з 31,6% до 73,5%. Найвищі темпи приросту власних доходів спостерігалися у 2015–2017 роках (43,1%, 57,3%, 61,6%) — у період активного запровадження бюджетної децентралізації. Незважаючи на тимчасові спади у 2018 році (-6,2%) та 2024

році (-5,4%), а також уповільнення через пандемію COVID-19 у 2020 році (5,3%) та початок повномасштабного вторгнення росії у 2022, тренд залишається стійко висхідним, що підтверджується потужним відновленням у 2025 році (29,9%). Таким чином, завдяки децентралізації Львівська область досягла високого рівня фіскальної автономії, що дозволяє місцевій владі самостійно фінансувати розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі підсумкові положення. По-перше, децентралізація як системний чинник забезпечила безпрецедентне зростання фінансової бази місцевого самоврядування. По-друге, ефективність реформи в кожному конкретному регіоні значно залежить від зовнішніх чинників (COVID-19, повномасштабна агресія, міжнародна підтримка) та внутрішніх структурних умов (структура економіки, темпи консолідації ОТГ, управлінський потенціал). По-третє, у 2025 р. центральним питанням є не стільки розширення реформи, скільки її збереження та адаптація до воєнних умов: ризик рецентралізації (вилучення ПДФО, зростання трансфертної залежності) є реальним і потребує системних рішень з боку держави.

2.3 Аналіз економічних та соціальних витрат децентралізації на прикладі Львівської області

Аналіз економічних та соціальних витрат децентралізації є невід'ємною частиною повноцінного аналізу вигід та витрат будь-якої масштабної публічної реформи. Якщо вигоди децентралізації: зростання власних доходів місцевих бюджетів, розширення ЦНАП, підвищення якості послуг — фіксуються порівняно легко й нерідко домінують у офіційному дискурсі, то витрати залишаються менш дослідженими та публічно визнаними. Водночас

саме їхнє коректне виявлення та квантифікація дозволяють реалістично оцінити нетто-ефект реформи та визначити напрями її вдосконалення.

Таблиця 7 — Динаміка ключових видаткових показників місцевих бюджетів Львівської області у розрізі 2014–2025 рр.

Категорія витрат	2014 (до реформи)	2021 (мирний пік)	2025 (воєнний стан)
Видатки МБ на управл. апарат (по Україні, млрд грн)	458,8	2 627,5	11 403,8
Видатки на освіту МБ по Україні, млрд грн	4 039,2	15 865,4	25 132,6
Видатки на охорону здоров'я МБ, млрд грн	2 693,6	1 725, 4	3 194,9
Видатки на соц. захист МБ, млрд грн	3 623,5	1 582,7	4 159,0
Трансферти із ДБ до МБ (загально), млрд грн	8 310,4	11 389,2	14 187,8

Джерело: розроблено автором на основі [17] [30] [31]

У 2014 р., тобто напередодні реформи, Львівська область мала понад 430 дрібних сільських та селищних рад і 20 районів. Попри зовнішню «дешевизну» цієї структури (адже видатки на утримання кожної окремої ради були невеликими) загальна система управління мала колосальні приховані витрати. По-перше, адміністративна фрагментація унеможливлювала ефективне планування та реалізацію місцевої інфраструктурної політики: проекти дробились між сотнями малих бюджетів, знижуючи ефект масштабу. По-друге, якість надання публічних послуг була вкрай нерівномірною: сільські ради не мали ні кадрів, ні технічних засобів для надання навіть базових адміністративних послуг. По-третє, фінансові потоки проходили через численні рівні перерозподілу, накопичуючи трансакційні витрати та корупційні ризики. До 2015 р. місцеві бюджети формально виглядали менш видатковими, однак це пояснювалось не ефективністю, а тим, що більшість повноважень і відповідальності була сконцентрована на центральному рівні.

Реформа, передавши ці повноваження вниз, разом з ними передала й відповідні видатки, і лише в цьому контексті можна коректно оцінювати зростання видатків МБ як «витрату» реформи, а не лише як індикатор нового навантаження.

Найбільш специфічний вид витрат реформи проявився в перехідний (2015–2020) і частково у постреформений (2020–2021) період: паралельне функціонування старих і нових органів управління. Утворення ОТГ не скасовувало автоматично районні органи влади, які продовжували фінансуватись із бюджету. Відповідно, на певний період виникав ефект подвійних витрат: і нові органи громад потребували фінансування апарату, і старі районні структури продовжували споживати бюджетні ресурси. Одним із ключових завдань на 2019–2020 рр. було вирішення проблеми тих районів, «де більшість повноважень від районних рад і райдержадміністрацій передано на рівень ОТГ, однак фінансування цих структур залишилося незмінним». Лише після адміністративно-територіальної реформи 2020 р. та виборів 25 жовтня 2020 р. цю проблему було частково вирішено через скорочення кількості районів з 20 до 7 у Львівській області.

Повномасштабне вторгнення у 2022 р. спричинило новий виток адміністративних витрат. По-перше, органи місцевого самоврядування Львівщини отримали розширені надзвичайні повноваження — що вимагало залучення додаткового персоналу для координації гуманітарних операцій, управління потоками ВПО, ведення реєстрів, організації волонтерських мереж. По-друге, виникли витрати на адаптацію цифрової та фізичної інфраструктури ЦНАП до умов воєнного часу: встановлення систем оповіщення, облаштування укриттів, впровадження онлайн-сервісів для ВПО. Львівська область демонструє в утриманні адміністративного апарату високу економічну ефективність. Аналіз показує, що в територіальних громадах Львівщини відносно менше коштів витрачається на місцеву бюрократію. Це свідчить про «ефект економії на масштабах» — в управлінських апаратах

об'єднаних громад працює менше людей, ніж сумарно працювало в органах управління тих сіл, які увійшли до їхнього складу. [34, ст. 55]

Однією з найбільших статей видатків, переданих на місцевий рівень в ході децентралізації, є загальна середня освіта. Відповідно до Бюджетного кодексу України (в редакції 2015 р.), фінансування шкіл перейшло на рівень громад, що різко збільшило їхні видаткові зобов'язання. Для Львівської області, де станом на 2014 р. функціонувало понад 900 закладів загальної середньої освіти (включно з малокомплектними сільськими), це означало необхідність фінансування широкої освітньої мережі за рахунок власних бюджетів. Решота Олена, аналізуючи вплив воєнного стану на інституційний розвиток та незавершені аспекти реформи децентралізації в Україні зазначає: “Серед основних видаткових напрямів, провідне місце займає освіта (30-40% всіх витрат бюджету громади), загальнодержавні функції, економічна діяльність та житлово-комунальне господарство (15–17% всіх витрат), соціальний захист та забезпечення, а також, звичайно, громадський порядок та безпека.” [33, ст. 35] Іншою стороною освітньої реформи в рамках децентралізації є процес так званої оптимізації шкільної мережі — закриття малокомплектних шкіл і перетворення їх на опорні заклади з підвозом учнів. З точки зору бюджетної логіки, цей процес знижує витрати на утримання будівель, опалення, педагогічний персонал. Проте за ним стоять реальні соціальні витрати: скорочення доступності освіти для дітей у малих населених пунктах, витрати на організацію підвозу (що не завжди компенсується заощадженнями), соціальна напруга та збільшення навантаження на «опорні» школи. Публікація «Децентралізація і реформа освіти» на порталі констатує, що реформа системи управління освітою ставить перед громадами Львівщини серйозні виклики у балансуванні між ефективністю та доступністю. [32]

У 2025 р. проблема освітньої мережі набула нових вимірів: масовий дистанційний або змішаний формат навчання, пов'язаний з регулярними повітряними тривогами, підвищив операційні витрати закладів освіти — на

облаштування укриттів, цифровізацію навчальних процесів, психологічний супровід учнів. Відповідно, державний бюджет на 2026 р. передбачає збільшення видатків на освіту до 273,9 млрд грн (+75 млрд грн до 2025 р.), включно з поетапним підвищенням зарплат педагогів на 30 % з 1 січня 2026 р. Це збільшення субвенцій безпосередньо позначиться і на видатковому навантаженні МБ Львівщини.

Після реформи первинної медичної допомоги (ПМД) 2017–2018 рр., що йшла паралельно з децентралізацією, на місцеві бюджети лягли видатки на утримання комунальної медичної інфраструктури, яка не фінансується НСЗУ: будівлі, обладнання, немедичний персонал амбулаторій та ФАП. Це суттєве нове видаткове зобов'язання, яке по-різному вплинуло на різні типи громад Львівщини. Великі міські громади (Львів, Дрогобич, Стрий) змогли без особливих труднощів фінансувати медичну інфраструктуру. Натомість малі та середні сільські громади виявились у скрутному становищі: їхніх бюджетів не вистачало навіть на підтримання наявної мережі ФАП у задовільному стані, не кажучи вже про оновлення обладнання чи залучення лікарів-сімейних лікарів.

Попри те, що у 2022 році видатки на охорону здоров'я на Львівщині дещо зросли у зв'язку з війною, довгострокова тенденція є протилежною. За п'ятирічний цикл (2018–2022 роки) видатки бюджету Львівщини на охорону здоров'я скоротилися у два рази. [34, ст 55]

Сфера соціального захисту також зазнала суттєвих змін. Хоча у 2022 році область збільшила видатки на цю галузь через безпекові виклики, для Львівщини значна частина цього зростання зумовлена потребою соціальної підтримки ВПО, що прибули після 24 лютого 2022 р. Допомоги на проживання, адресна соціальна підтримка, витрати на обслуговування реєстрів ВПО — все це нові, раніше не передбачені видаткові статті, що лягли на органи місцевого самоврядування Львівщини. Проте у загальній динаміці за 2018–2022 роки саме на соціальному захисті та соціальному забезпеченні Львівщина зекономила найбільше — ці видатки було скорочено у 3,5 рази. [34]

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що децентралізація у Львівській області, поряд із беззаперечними вигодами (зростання власних доходів, розширення доступу до послуг), породила низку суттєвих видаткових викликів, які часто залишаються поза офіційним дискурсом. До них належать: подвійне фінансування управлінських структур у перехідний період, зростання навантаження на місцеві бюджети через передачу повноважень у сфері освіти (утримання шкільної мережі, а тепер ще й укриттів та цифровізації), охорони здоров'я (комунальна інфраструктура ФАП) та соціального захисту (підтримка ВПО). Особливістю Львівщини є відносна ефективність управлінських апаратів ОТГ (ефект масштабу), однак загалом видатки на освіту, соціальну сферу та адміністрування зросли в рази, а на охорону здоров'я за п'ятирічний цикл скоротилися вдвічі. Повномасштабна війна додала нові витрати (укриття, підвищення зарплат педагогам, обслуговування ВПО). Тільки коректне кількісне вираження цих витрат — адміністративних, соціальних та безпекових — дозволяє об'єктивно оцінити нетто-ефект реформи та визначити напрями її подальшого вдосконалення.

Розділ 3

Проблеми та перспективи оптимізації економічного ефекту децентралізації

3.1 Оптимізація моделі розподілу повноважень між центром і регіонами

Питання про те, яким має бути оптимальний розподіл повноважень між різними рівнями публічного врядування, є одним із центральних у теорії та практиці децентралізації. Практичним вирішенням цього питання є принцип субсидіарності, закріплений у Європейській хартії місцевого самоврядування (1985) та Лісабонському договорі ЄС (2009): повноваження мають здійснюватися на якомога нижчому рівні влади, якщо тільки цілі відповідної діяльності не можуть бути достатньо досягнуті на цьому рівні.

Для України принцип субсидіарності є декларативно закріпленим у вище згаданій Концепції реформування місцевого самоврядування (2014), однак до 2026 р. він не мав конституційного підкріплення. стаття 4 Хартії МСВ [12] вимагає чіткого законодавчого визначення того, які повноваження є виключними для ОМС, а які — делегованими від держави. Відповідно до Висновку Секретаріату Конгресу регіональних і місцевих влад Ради Європи від 21 лютого 2024 р., «відсутність чіткого розподілу повноважень вже була визначена як основна проблема» [35] в Рекомендації Конгресу №348 (2013) [36] і залишалась невирішеною протягом наступного десятиліття. Дублювання функцій і повноважень, зафіксоване у висновку, прямо суперечить ст. 4 Хартії

і ризикує призвести до того, що «вищі органи влади можуть прагнути взяти під контроль найпривабливіші повноваження держави, залишаючи органам МСВ лише найбільш незручну їх частину».

Однією з найбільш серйозних структурних вад поточної моделі є дублювання повноважень. Видання «Накипіло», проаналізувавши ситуацію з розподілом повноважень після реформи 2020 р., процитувало директора Інституту розвитку територій Юрія Ганущака: «Структура повноважень нових районів досі законодавчо не відкоректована, а та, що отримана у спадок за замовчуванням, майже повністю накладається на той максимум повноважень, який, за логікою децентралізації, має бути переданий на рівень ОТГ. Відповідно, цей новостворений конфлікт між громадами та районними структурами на полі нерозподілених повноважень додається до того, вже й без цього завеликого, нагромадження дублювань». [37] Ця цитата фіксує класичну ситуацію, коли реформа «передала» повноваження «на папері», не ліквідувавши при цьому старі структури, що їх виконували.

30 січня 2026 р. Кабінет Міністрів України вніс до Верховної Ради законопроект №14412 «Про засади розмежування та розподілу повноважень між рівнями публічного врядування». 7 квітня 2026 р. Верховна Рада прийняла його за основу 269 голосами «за». Цей документ є найважливішим законодавчим актом у сфері розподілу повноважень з 2015 р. і водночас обов'язковою умовою отримання Україною 400 млн євро в рамках програми Ukraine Facility ЄС. Видання Інтерфакс-Україна повідомляє: «Відповідно до матеріалів офіційного сайту Верховної Ради, метою законопроекту є «визначення правових засад розмежування та розподілу повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів, а також органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на основі принципів субсидіарності та децентралізації». Законопроект передбачає: визначення основних принципів розмежування на засадах субсидіарності; визначення трьох рівнів публічного врядування (державний, регіональний, місцевий) і суб'єктів між якими здійснюється розподіл; закріплення критеріїв віднесення

повноважень до відповідного рівня влади; встановлення порядку делегування державних повноважень ОМС; механізми координації та взаємодії між рівнями; вимоги до фінансового, кадрового та інформаційного забезпечення виконання повноважень.”

Аналізуючи вищезгадані факти можна зробити висновки, що в Україні все ще, присутні проблеми з втіленням ідей реформи децентралізації. Водночас можна простежити певні кроки що можуть розпочати вирішення цих проблем. Окрім субсидіарності Україні необхідно впроваджувати інші основні принципи розмежування компетенцій між рівнями влади: розмежування повноважень органів місцевого самоврядування (ОМС) та районних держадміністрацій (РДА); відповідність компетенцій та ресурсів; конституційне закріплення децентралізації та фіскальна рецентралізація.

Станом на зараз, в залежності від громади, можуть відбуватись конфлікти компетенцій ОМС та РДА у сферах освіти, медицини, житлово-комунальних послуг. Частково цю проблему вирішує законопроект №14412, але РДА потребує подальшої ліквідації на переформатування на нову модель адміністративної одиниці. Також цю проблему може вирішити запропоноване Віталієм Денегою впровадження договорів для розподілу повноважень: “Активне впровадження договірних методів перерозподілу окремих повноважень органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади (зокрема співробітництво територіальних громад, спільні проєкти, договірне регулювання делегованих повноважень);” [39, ст. 66]

Недофінансування місцевих бюджетів трансформується у дотації та субвенції з державного бюджету (70% громад — дотаційні). Постійне переливання коштів з бюджету у бюджет створює зайві трансакційні витрати, що призводить до недоотримання коштів громадою чи загальним державним бюджетом. Рішення пропонується у роботі “Фіскальна децентралізація в Україні”: “На сьогодні актуальним вважаємо перехід із патерналістського бюджетного фінансування розвитку регіонів на принцип

«макрокондиціональності», що активно застосовується у країнах ЄС. Це означає залежність виплат структурних фондів від дотримання національними урядами макроекономічних показників, що гарантують стабільність економіки.»[40, ст. 48] Зазначається, що такий підхід дозволить мотивувати територіальні громади до розвитку ключових векторів діяльності шляхом його фінансування за соціально-економічними результатами чи дотриманням цільових орієнтирів.

Висновок Секретаріату Конгресу регіональних і місцевих влад Ради Європи закріпив проблему здійснення децентралізації без належного конституційного закріплення нової моделі управління. Хоча уряд і парламент прийняли низку важливих законів (зміни до Бюджетного і Податкового кодексів, закони про добровільне об'єднання тощо), базові зміни до Основного Закону так і не були ухвалені. Повноцінне впровадження реформи органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні можливе тільки у разі внесення відповідних змін до Конституції України, яке планувалось здійснити ще до кінця 2014 року. Внесення змін дозволить зафіксувати п'ять ключових положень: адміністративно-територіальний устрій поділяється на три ланки: громада, район, регіон. Це забезпечить основу для організації влади. Право районних та обласних рад створювати власні виконавчі органи, що забезпечить інституційну спроможність субрегіонального та регіонального рівня. Закріплення матеріальної і фінансової основи діяльності місцевого самоврядування — забезпечить гарантію на ресурси. [41, ст. 11]

З жовтня 2023 року ПДФО збирається у державний бюджет, що залишає місцеві бюджети без серйозного фактору доходу, хоч і у такий складний для країни час важко буде реформувати цей процес, але наприклад, у повоєнний період одним з рішень є запровадження механізму компенсації за вилучення ПДФО.

Також серйозною потребою є систематичний нагляд центру за органами місцевого самоврядування, який зараз відсутній, що збільшує ризик корупції та зловживання владою на місцевих рівнях. Вирішенням може бути запровадження чіткого пропорційного адміністративного нагляду у формі точкових перевірок. Це збільшить ймовірність виявлення незаконних дій та махінацій у органах місцевого самоврядування.

3.2 Забезпечення фінансової самодостатності громад.

Фінансова самодостатність територіальної громади (ТГ) — це не просто наявність грошей на поточні потреби. Це здатність громади формувати дієвий механізм мобілізації фінансових ресурсів, самостійно приймати рішення щодо їх використання, надавати якісні послуги населенню та забезпечувати власний довгостроковий саморозвиток без порушення чинного законодавства. На думку автора поняття фінансової самодостатності об'єднує у собі поняття фінансової автономії спроможності. Фінансова самодостатність територіальних громад є фундаментальною передумовою ефективного функціонування системи місцевого самоврядування та ключовим індикатором успішності реформи децентралізації в Україні. Під фінансовою самодостатністю розуміється здатність органу місцевого самоврядування (ОМС) самостійно, без залежності від міжбюджетних трансфертів, фінансувати основні публічні послуги та забезпечувати розвиток підвідомчої території за рахунок власних і закріплених доходів.

Важливим елементом фінансової самодостатності стало закріплення частини податкових надходжень за місцевими бюджетами. Найбільше значення для громад має податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який формує основну частину доходів більшості територіальних громад. У

Львівській області у 2025 році надходження від ПДФО до місцевих бюджетів становили 4,122 млрд грн. [31] Це свідчить про високу залежність фінансової стабільності громади від рівня зайнятості населення, розвитку підприємництва та функціонування місцевого ринку праці.

Разом із тим, аналіз структури доходів місцевих бюджетів демонструє необхідність подальшої диверсифікації джерел фінансування громад. Надмірна залежність від ПДФО створює ризики в умовах економічної нестабільності, релокації підприємств (для східних та південних регіонів) або скорочення ділової активності. У зв'язку з цим доцільним є розширення ролі місцевих податків і зборів, а також активізація інвестиційної діяльності громад. Одним із важливих індикаторів фінансової самодостатності територій є рівень капітальних інвестицій. Згідно з даними Державної служби статистики України, у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій вагому частку займають кошти місцевих бюджетів. У 2025 році частка коштів місцевих бюджетів у фінансуванні капітальних інвестицій становила близько 9,4 %. [28] Це свідчить про зростання ролі органів місцевого самоврядування у забезпеченні інфраструктурного розвитку територій.

Разом із позитивними тенденціями існують і суттєві проблеми забезпечення фінансової самодостатності громад. Значна кількість територіальних громад залишається дотаційною та залежною від міжбюджетних трансфертів. Особливо це стосується невеликих сільських громад із низьким рівнем економічної активності та недостатньою податковою базою. За таких умов фінансова автономія має формальний характер, оскільки громади не можуть повною мірою забезпечувати власні видатки без державної підтримки.

В умовах воєнного стану проблема фінансової стійкості громад набула особливої актуальності. Частина громад втратила значну частину доходів через руйнування підприємств, міграцію населення та скорочення економічної активності. Одночасно суттєво зросли видатки на підтримку внутрішньо

переміщених осіб, відновлення інфраструктури та забезпечення базових потреб населення. З огляду на це важливого значення набуває формування комплексної системи забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад. Насамперед необхідно вдосконалити механізми горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів. Важливим напрямом забезпечення фінансової самодостатності є цифровізація управління місцевими фінансами. Використання електронних систем адміністрування податків, відкритих бюджетів та цифрових платформ управління дозволяє підвищити прозорість бюджетного процесу та ефективність використання коштів. Це також сприяє зменшенню корупційних ризиків і підвищенню довіри населення до органів місцевого самоврядування.

Також одним із пріоритетних напрямів має стати стимулювання інвестиційної активності на місцевому рівні. Це створить передумови для активізації місцевого економічного розвитку, однак потребує більшої участі громад у формуванні інвестиційної політики. Для забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад доцільно реалізувати такі рекомендації: удосконалити систему міжбюджетного вирівнювання з урахуванням реальної податкоспроможності громад; розширити перелік місцевих податків і зборів, що залишаються у розпорядженні громад; створити державні програми підтримки інвестиційних проєктів громад; запровадити механізми стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу на місцевому рівні та посилити фінансовий контроль та прозорість використання бюджетних коштів.

Удосконалення системи міжбюджетного вирівнювання та диверсифікація податків і зборів між державним і місцевими бюджетами можливі лише на законодавчому рівні — без відповідних змін у центрі реалізувати їх на місцях буде практично неможливо. Окремої уваги потребує підготовка кваліфікованих фахівців у складі нових управлінських структур, здатних надавати громадам професійну підтримку у сфері управління

фінансами. Наразі у складі Львівської обласної військової адміністрації діє підрозділ інвестиційної політики, який займається створенням сприятливих умов в області для передислокованих підприємств, але переважно великих, які утворюють індустріальні парки. Завдяки роботі цього підрозділу Львівщина увійшла у п'ятірку кращих областей за кількістю робочих місць в індустріальних парках, та налічує уже 19 індустріальних парків. [42] Має місце ідея впровадження таких самих підрозділів у складі адміністрацій територіальних громад, але у менших масштабах, залучаючи у свою економічну систему малі та середні бізнеси, що створить нові робочі місця, збільшить податкові надходження у місцеві бюджети та посилить фінансову самодостатність громади.

Посилення фінансового моніторингу відбудеться за рахунок реформування правоохоронних органів. Уже запущений процес реформування Бюро економічної безпеки, що приносить свої результати у боротьбі з тіньовою економікою. Так, з останніх новин, Бюро вдалось упередити розтрату понад 60 млн грн на будівництві очисних споруд [43] та викрити схему нелегального збуту алкогольних напоїв та тютюнових виробів на 13 млн грн. [44] Такого рівня роботи необхідно домагатись на усіх рівнях.

Також у боротьбі з корупцією допоможе цифровізація, яка виключає людський фактор, тобто унеможливорює фактор корупції. Вже працюючими ініціативами є Дія та Пульс. Пульс це платформа для системного збору сигналів від бізнесу: досвід взаємодії з державою, регуляторні проблеми, наслідки зовнішніх впливів та потреби, важливі для відновлення й безперервної роботи бізнесу. [45]

3.3 Вдосконалення моніторингу та оцінювання витрат і вигід децентралізації

Реформа децентралізації в Україні стала однією з найбільш масштабних трансформацій системи державного управління за період незалежності. Її реалізація супроводжувалася передачею значної частини повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності органам місцевого самоврядування. Водночас правильна оцінка ефективності децентралізації значною мірою залежить від наявності якісної системи моніторингу та оцінювання її результатів. Саме тому вдосконалення механізмів аналізу витрат і вигід реформи є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку територіальних громад та підвищення ефективності публічного управління.

Незважаючи на позитивну динаміку доходів місцевих бюджетів, сучасна система моніторингу недостатньо відображає реальні економічні вигоди та витрати децентралізації. Значна частина оцінок базується переважно на фінансових показниках, тоді як соціальні, інституційні та управлінські ефекти часто залишаються поза увагою. У зв'язку з цим доцільним є впровадження комплексної системи оцінювання, яка б враховувала як прямі фінансові результати, так і довгострокові соціально-економічні наслідки реформи.

Однією з ключових проблем сучасного моніторингу є нерівномірність інформаційного забезпечення територіальних громад. Частина громад має достатній рівень цифровізації та відкритості бюджетної інформації, тоді як інші громади характеризуються низьким рівнем прозорості та недостатнім аналітичним супроводом управлінських рішень. Це створює суттєві труднощі для проведення порівняльного аналізу ефективності реформи між різними регіонами України. У зв'язку з цим доцільно створити єдину національну цифрову платформу моніторингу децентралізації, яка б забезпечувала: централізований збір статистичних даних, автоматизований аналіз бюджетних

показників, порівняння ефективності громад, відкритий доступ до ключових індикаторів, інтеграцію даних Державної служби статистики, Міністерства фінансів та органів місцевого самоврядування.

На перший погляд здається, що рекомендація дублює уже існуючі інструменти, але в процесі роботи та пошуку інформації було виявлено, що наявні статистичні джерела часто не містять потрібної інформації, а пошук окремих документів чи показників вимагає опрацювання значного масиву баз даних або зведення даних із різних джерел. Оновлена система забезпечить централізований доступ до необхідних матеріалів, спростить їх сприйняття та підвищить якість аналітичних досліджень.

Також в оцінюванні реформи децентралізації важливим напрямом удосконалення моніторингу є запровадження системи оцінювання соціально-економічних вигід децентралізації. На сьогодні переважна частина офіційної статистики концентрується на фінансових показниках, однак не менш важливими є: рівень доступності адміністративних послуг, якість освіти та медицини, розвиток інфраструктури, динаміка розвитку малого та середнього бізнесу.

Водночас система оцінювання повинна враховувати регіональні особливості громад. Умови функціонування громад у прифронтових регіонах суттєво відрізняються від умов громад у відносно безпечних областях. Тому універсальні критерії оцінювання не завжди дозволяють об'єктивно оцінити ефективність управління. У зв'язку з цим доцільно застосовувати диференційований підхід до аналізу результативності громад залежно від: рівня безпекових ризиків, чисельності населення, економічної спеціалізації регіону, демографічної ситуації, рівня урбанізації.

У підсумку, вдосконалення моніторингу та оцінювання витрат і вигід децентралізації є необхідною умовою забезпечення ефективності реформи місцевого самоврядування в Україні. Формування сучасної системи аналітики

дозволить підвищити прозорість управління, забезпечити ефективне використання ресурсів та створити передумови для сталого розвитку територіальних громад в умовах післявоєнного відновлення держави.

Висновки

У роботі проведено економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в Україні, систематизовано теоретичні підходи, оцінено нормативно-правове регулювання та виконано поглиблений аналіз на прикладі Львівської області. Отримані результати дають змогу сформулювати такі основні висновки та пропозиції.

Децентралізація є багатовимірним процесом перерозподілу повноважень, ресурсів і відповідальності від центру до місцевого рівня. У світовій економічній думці еволюція теорій децентралізації пройшла три покоління: від класичних моделей фіскального федералізму (Ч. Тібу, Р. Масгрейв, В. Оутс) до теорій другого покоління, що враховують асиметрію інформації та політичні стимули, а в останні роки – до концепцій фіскальної резильєнтності та інклюзивного федералізму, актуалізованих воєнними викликами. Оцінювання економічної спроможності регіонів і громад має базуватися на системі коефіцієнтів (децентралізації видатків, доходів, податкової автономії, фінансової залежності тощо) та враховувати не лише бюджетні показники, а й соціальні ефекти.

Ключовими вигодами для регіонів стали: зарахування 60% ПДФО до місцевих бюджетів, прямі міжбюджетні відносини, право на місцеві запозичення, децентралізація управління освітою, охороною здоров'я та земельними ресурсами. Водночас виявлено суттєві витрати та недоліки: незавершеність конституційних змін, дублювання повноважень між ОМС та держадміністраціями, нестабільність правил фінансування делегованих повноважень, висока дотаційність більшості місцевих бюджетів (понад 42% доходів на прикладі Харківської області – перерозподілені кошти), а також поглиблення міжрегіональної нерівності через принцип добровільності об'єднання громад.

Львівщина демонструє стійке зростання власних доходів місцевих бюджетів – з 4 317,8 млн грн у 2014 р. до 42 556,1 млн грн у 2025 р. (зростання майже в 10 разів), частка власних доходів у зведеному бюджеті підвищилася з 31,6% до 73,5%. У 2022 р. область показала найвищий серед регіонів приріст місцевих податків і зборів (+116,2%) завдяки релокації бізнесу та прийому ВПО. Проте витратна частина також зросла: видатки на управлінський апарат по Україні збільшилися з 458,8 млрд грн (2014) до 11 403,8 млрд грн (2025), видатки на освіту – з 4 039,2 до 25 132,6 млрд грн. Виявлено проблему подвійного фінансування управлінських структур у перехідний період, зростання навантаження на місцеві бюджети через утримання шкіл (зокрема облаштування укриттів), скорочення видатків на охорону здоров'я Львівщини вдвічі за 2018–2022 роки та збільшення витрат на соціальну підтримку ВПО.

Визначено ключові напрями вдосконалення:

- *оптимізація моделі розподілу повноважень* – необхідне конституційне закріплення децентралізації, усунення дублювання функцій (зокрема через прийнятий за основу законопроект №14412), запровадження договірних методів перерозподілу повноважень та адміністративного нагляду за законністю дій ОМС;
- *фінансова самодостатність громад* – потрібне вдосконалення горизонтального вирівнювання, розширення бази місцевих податків, створення на рівні громад підрозділів інвестиційної політики (за аналогією з обласним), цифровізація бюджетного процесу та посилення боротьби з тіньовою економікою;
- *вдосконалення моніторингу та оцінювання* – доцільно створити єдину національну цифрову платформу моніторингу децентралізації, яка інтегрує дані Держстату, Мінфіну та ОМС, а також запровадити диференційований підхід до оцінки ефективності громад залежно від безпекових ризиків, чисельності населення та економічної спеціалізації.

Органам місцевого самоврядування доцільно активніше використовувати механізми міжмуніципального співробітництва, залучати грантові кошти та розвивати власні інвестиційні підрозділи. Центральній владі варто забезпечити стабільність правил міжбюджетних відносин, завершити конституційне реформування та запровадити компенсаційні механізми за вилучення ПДФО до державного бюджету в воєнний період. Подальші дослідження мають зосередитися на розробці методики оцінки фінансової резильєнтності громад в умовах гібридних загроз та повоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Возняк, Г. В. (2015). Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*, (2), 253-257.
2. Західна О., Петришин Х. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: АНАЛІЗ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ. *Молодий вчений*. 2022. № 4 (104). С. 80–86. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-18> (дата звернення: 04.05.2026).
3. World Bank Group. Decentralization. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/communitydrivendevelopment/brief/Decentralization> (date of access: 06.05.2026).
4. Цимбалюк І. ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 337 с.
5. БОГУСЛАВСЬКА, С., & ЯЦЕНКО, О. (2026). ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В ТЕОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*, (1), 80-85.
6. Павлюк, К. В., & Бартош, С. В. (2022). Сучасні підходи до бюджетної децентралізації. *Фінанси України*, (11), 113-125.
7. АНІСІМОВ, В. (2025). ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВОЇ ДУМКИ ЩОДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ ВОЄННОГО СТАНУ І ЗМІН У СВІТОПОРЯДКУ. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*, (2), 91–105. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-12>
8. Цимбалюк, І. О. (2022). Фіскальний простір інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика.

9. Решетило, В. П., Бервено, О. В., Федотова, Ю. В., Островський, І. А., Вороніна, О. О., Можайкіна, Н. В., ... & Рибак, Г. І. Модернізація соціально-економічної політики держави в умовах децентралізації: світовий досвід та національна специфіка: монографія.
10. Котелевська, Я. (2025). Оцінка ефективності реалізації реформи децентралізації в Україні. *Економіка та суспільство*, (77).
11. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#n8> (дата звернення: 09.05.2026).
12. Європейська хартія місцевого самоврядування. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 09.05.2026).
13. Хоронжак, М. О. (2023). Регіональний розвиток у процесі здійснення децентралізації в Україні.
14. Сахно, Т. А. (2023). Економічні основи життєдіяльності територіальних громад у регіональному розвитку: механізми формування та функціонування: монографія. *Черкаси: видавець Пономаренко РВ*.
15. Plotnikova, M. (2019). IEvUST. Social Innovations in Rural Development. URL: <https://www.academia.edu/41668457/IEvUST>
16. Панасюк, А. М. (2025). *Політичні та соціальні аспекти децентралізації в Україні: досягнення та виклики* (Master's thesis, Волинський національний університет імені Лесі Українки).
17. Головне управління статистики у Львівській області | Населення та міграція. URL: https://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/19/theme_19.php (дата звернення: 13.05.2026).
18. Моніторинг процесу децентралізації. *Децентралізація в Україні*. URL: https://decentralization.ua/mainmonitoring#main_info (дата звернення: 13.05.2026).

19. Головна сторінка ЄДРА. *Superset*. URL:
<https://stats.address.gov.ua/superset/dashboard/6/> (дата звернення: 13.05.2026).
20. Бюджети територіальних громад України URL:
https://public.tableau.com/app/profile/ulead/viz/_16360623127390/sheet0
(дата звернення: 13.05.2026).
21. Офіс реформ Кабінету Міністрів України. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/uryad-ta-organi-vladi/ofis-reform-kabinetu-ministriv-ukrainu> (дата звернення: 14.05.2026).
22. Список територіальних громад України – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_територіальних_громад_України
(дата звернення: 14.05.2026).
23. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.ua/news/16105> (дата звернення: 14.05.2026).
24. Надходження податків і зборів. *Державна податкова служба України*. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 14.05.2026).
25. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-p#Text> (дата звернення: 14.05.2026).
26. Адміністративно-територіальна реформа в Україні – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адміністративно-територіальна_реформа_в_Україні (дата звернення: 14.05.2026).
27. Всеукраїнська Асоціація ОТГ. *Всеукраїнська Асоціація ОТГ*. URL: <https://hromady.org/> (дата звернення: 14.05.2026).
28. Головна сторінка Держстат | Державна служба статистики України. *Головна сторінка Держстат | Державна служба статистики України*. URL: <https://stat.gov.ua/uk> (дата звернення: 14.05.2026).

- 29.«Бюджетна децентралізація довела свою ефективність, але потребує удосконалення», - В'ячеслав Негода. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.ua/news/11281> (дата звернення: 14.05.2026).
- 30.Бюджетна політика. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/budget-policy> (дата звернення: 14.05.2026).
- 31.Портал «Бюджет для громадян». *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1300000000/info/indicators?year=2025&month=12> (дата звернення: 14.05.2026).
- 32.Децентралізація і реформа освіти: як підвищити якість освітніх послуг у громадах. *Європейський Діалог – Європейський Діалог*. URL: <https://dialog.lviv.ua/detsentralizatsiya-i-reforma-osviti-yak-pidvishhiti-yakist-osvitnih-poslug-u-gromadah/> (дата звернення: 14.05.2026).
- 33.Решота, О. А., & Бевза, О. О. (2025). ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА НЕЗАВЕРШЕНІ АСПЕКТИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Публічне управління та адміністрування»*, (4), 31-37.
- 34.Назаркевич, І. (2023). Розвиток місцевих бюджетів в умовах війни (на прикладі Львівської області). *Фінансовий простір*, (3 (51)), 50-62.
- 35.Opinion on the draft law “On Amendments to the Law of Ukraine “On Local State Administrations” and Other Legislative Acts of Ukraine on Reforming Territorial Organisation of Executive Power in Ukraine” (#4298). 2024.
- 36.Congress of Local and Regional Authorities Recommendation 348(2013). *Congress of Local and Regional Authorities*. URL: <https://rm.coe.int/native/090000168071a834> (date of access: 14.05.2026).
- 37.Люди бідкаються, а влада розводить руками, або Чим загрожує дублювання повноважень держорганів та громад?. *Оперативні новини Харкова | Накипіло*. URL: <https://nakypilo.ua/novyny/liudy-bidkaiutsia-a->

- vlada-rozvydyt-rukamy-abo-chym-zahrozhuiie-dubliuvannia-povnovazhen-derzhorhaniv-ta-hromad/ (дата звернення: 14.05.2026).
38. Interfax-Ukraine. Парламент ухвалив закон про розподіл повноважень між рівнями публічного врядування. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/1157365.html> (дата звернення: 14.05.2026).
39. Денег, В. *Оптимізація компетенцій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в умовах реформи децентралізації в умовах* (Doctoral dissertation, з держ. упр.: 281. Львів, 2024. 280 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2024/radaphd/28075/24062024-disertaciya.pdf> (дата звернення: 12.09. 2025)).
40. Гузар, В. О. (2018). Фіскальна децентралізація в Україні.
41. Bibik, N., & Sharoval, G. (2019). Аналіз міжнародного досвіду розвитку територіальних громад та визначення напрямків його впровадження в Україні. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*, (2 (8)), 5-14.
42. Львівщина увійшла у п'ятірку кращих областей за кількістю робочих місць в індустріальних парках. *Львівська ОВА*. URL: <https://loda.gov.ua/news/125878> (дата звернення: 14.05.2026).
43. Бюро економічної безпеки України - Громаді Львівщини збережено понад 63 млн грн: аналітики БЕБ упередили розтрату. *Головна | Бюро економічної безпеки України*. URL: <https://esbu.gov.ua/news/hromadi-lvivshchyny-zberezheno-ponad-63-mln-hrn-analityky-beb-uperedyly-roztratu> (дата звернення: 14.05.2026).
44. Бюро економічної безпеки України - Нелегальна продукція на 13 млн грн: на Львівщині викрито схему збуту сигарет і алкоголю. *Головна | Бюро економічної безпеки України*. URL: <https://esbu.gov.ua/news/nelehalna-produktsiia-na-13-mln-hrn-na-lvivshchyni-vykryto-skhemu-zbutu-syhareti-i-alkoholiu> (дата звернення: 14.05.2026).

45.Пульс – голос бізнесу. *Made In Ukraine - Пульс*. URL:
<https://pulse.gov.ua/> (дата звернення: 14.05.2026).

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Мураль Д.М._Економічний аналіз вигід та витрат реформи децентралізації в Україні

Автор

Мураль Д.М.

Науковий керівник / Експерт

Ткаченко О.В.

ІД документу

333879527

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

**Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU**

підрозділ

кафедра економічної теорії

ЗВІТ

Дата звіту

5/15/2026

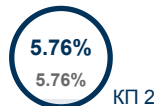
Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

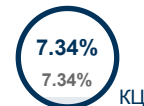
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

11989

Кількість слів

97468

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		15
Інтервали		0
Мікропробіли		15
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		41

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

#	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	--	---

1	https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php?title=%D0%94%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F:%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4&diff=2660&printable=yes	136 (1.13 %)
2	Котелевська 8/13/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	94 (0.78 %)
3	КУЗЬМЕНКО Сергій Леонідович.doc 11/3/2022 V. N. Karazin Kharkiv National University (KGNU) (ННІ Інститут державного управління)	81 (0.68 %)
4	Котелевська 8/13/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	62 (0.52 %)
5	https://revolution.allbest.ru/economy/01388298_0.html	62 (0.52 %)
6	Котелевська 8/13/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	40 (0.33 %)
7	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/13633/3/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F%D1%88%20%D0%A0.pdf	38 (0.32 %)
8	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30587/1/%D0%9B%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B2%20%D0%9C.%D0%92.%20%D0%95%D0%90%D0%BC-21.%D0%A4%D1%96%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%85%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BB%D1%8F%20%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf	33 (0.28 %)
9	https://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2018/05/ced_conference18_materials.pdf	32 (0.27 %)
10	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30587/1/%D0%9B%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B2%20%D0%9C.%D0%92.%20%D0%95%D0%90%D0%BC-21.%D0%A4%D1%96%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%85%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BB%D1%8F%20%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf	30 (0.25 %)

База даних RefBooks (0.74 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-----------	---

джерело: Paperity

1	AN ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES AND THE DETERMINATION OF THE DIRECTIONS OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE Dilip Nataraj, Galina Shevchuk	45 (3) (0.38 %)
---	--	-----------------

2	Economic Support for the Activities of United Territorial Communities Sakhno Tetiana A.;	44 (4) (0.37 %)
---	---	-----------------

Домашня база даних (0.08 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-----------	---

3	Бордюг Є.Д._Аналітичне оцінювання економічної діяльності інтернет-ЗМІ 5/13/2025 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра економічної теорії)	10 (1) (0.08 %)
---	--	-----------------

Програма обміну базами даних (3.28 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-----------	---

4	Котелевська 8/13/2025 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	219 (6) (1.83 %)
---	--	------------------

5	КУЗЬМЕНКО Сергій Леонідович.doc 11/3/2022 V. N. Karazin Kharkiv National University (KKNU) (ННІ Інститут державного управління)	92 (2) (0.77 %)
---	---	-----------------

6	2015_6030401_Senyshyn_Volodymyr_Volodymyrovych_5815 10/25/2024 National University "Lviv Politechnika" (National University Lviv Politechnika)	30 (3) (0.25 %)
---	--	-----------------

7	Дисертації ЕПФ 2026 3/10/2026 Odessa I.I.Mechnikov National University (Одеський національний університет імені І.І.Мечникова)	13 (1) (0.11 %)
---	--	-----------------

8	Децентралізація як управлінська модель: досвід України 6/16/2025 Khmelnyskyi National University (Кафедра міжнародної комунікації та політології)	8 (1) (0.07 %)
---	---	----------------

9	Децентралізація в системі публічного управління в Україні 5/25/2021 State University of Telecommunications (ННІЗІ)	8 (1) (0.07 %)
---	--	----------------

10	КР Білуха 12/1/2025 Kharkiv Trade and Economic Professional College of State University of Trade and Economics (Kharkiv Trade and Economic Professional College of State University of Trade and Economics)	8 (1) (0.07 %)
----	---	----------------

11	Брижко Д.А._ВЛ-191.doc 6/6/2023 Odessa National Polytechnic University (ІПСУ, Каф. місцевого самовр. та розвитку територій)	5 (1) (0.04 %)
----	---	----------------

12	Фмз-81с Нагорна Ю.В. 2019.docx 12/20/2019 Sumy State University (Кафедра фінансів і підприємництва (ННІ БіЕМ))	5 (1) (0.04 %)
----	--	----------------

13	LUEENU/Дипломна Ковальчук.doc 11/20/2018 Lesya Ukrainka Volyn National University (Кафедра міжнародних економічних відносин та	5 (1) (0.04 %)
----	--	----------------

#

ДЖЕРЕЛО URL

КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ
(ФРАГМЕНТІВ)

14	https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php?title=%D0%94%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B0%D0%B4_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4&diff=2660&printable=yes	136 (1) (1.13 %)
15	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48182/1/%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%9A%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B9.pdf	95 (6) (0.79 %)
16	http://grominvest.com.ua/2021/04/14/analiz-finansovykh-pokaznykiv-oth-volynskoi-oblasti-reitynh-za-2020-rik/	90 (4) (0.75 %)
17	https://revolution.allbest.ru/economy/01388298_0.html	89 (2) (0.74 %)
18	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30587/1/%D0%9B%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B2%20%D0%9C.%D0%92.%20%D0%95%D0%90%D0%BC-21.%D0%A4%D1%96%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%85%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BB%D1%8F%20%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf	81 (3) (0.68 %)
19	http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2017%20Material_Social_develop.pdf	44 (5) (0.37 %)
20	http://ird.gov.ua/irdp/p201605011.pdf	42 (5) (0.35 %)
21	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/13633/3/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F%D1%88%20%D0%A0.pdf	38 (1) (0.32 %)
22	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dcce284a-d084-48dd-9305-6682128f1c86/content	36 (2) (0.3 %)
23	https://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2018/05/ced_conference18_materials.pdf	32 (1) (0.27 %)
24	https://ru.essays.club/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%8B/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%83-%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96-345082.html	25 (2) (0.21 %)
25	http://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/konferentsiia-18.04.2019.pdf	23 (2) (0.19 %)
26	https://hromady.org/%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%B8-%D0%BE%D0%B1%D1%94/	20 (1) (0.17 %)
27	https://boi.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/4q-2025-ua.pdf	18 (1) (0.15 %)

28	https://lviv.media/lvivshchyna/95774-lvivshina-uvijshla-do-top-5-oblastej-za-stvorenniam-robochih-misc-v-industrialnih-parkah/	17 (1) (0.14 %)
29	https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/a00166b5bdf616e6f2c8cdc0a1a19c56.pdf	17 (2) (0.14 %)
30	https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/28271/1/Horokh_2025.pdf	10 (1) (0.08 %)

Список прийнятих фрагментів

#	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-------	---------------------------------------